

Czinegegyűrűzésnél szerzett tapasztalataim.

Írta: R. SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG.

Doorn (Holland) 1914. decz.

Az „Aquila“ 1913. kötetében (p. 512—13) MÜLLER PÉTER a Keveváron végzett czinegejelölés tapasztalatairól szólva, egyelőre arra a következtetésre jut, hogy az éhség nem kényszeríti a czinegét oly helyek újból való felkeresésére, hol kellemetlen tapasztalatokat szerzett.

Az én észleleteim egészen mások e teren.

A mikor még vidéki birtokomom laktam — Lünenburg, Hollandia — a házam közvetlen közelében, magas fenyők és tölgyfák alatt etetőhelyet rendeztem be. Ez csak egyszerű tányérból vagy tálból állott, melyet fémhoroggal akasztottam az egyik alacsony száraz ágra s a mely a szélben az ággal együtt ide-oda ingott, tehát bizonyára a legkezdetlegesebb etetőkészülékek egyike volt. Élelmül csupán kendermag szolgált s alkalmazása december elejétől márcziusig tartott. Ezt a készüléket a madarak tömegesen látogatták, de csupán *czinegefélék* és *csuszkák*; *pintyek* sohasem jöttek, nagyon is óvatosak voltak!

A földre hullott magokat ellenben szivesen szedték fel a *pintyek*, vadgalambok (*C. palumbus* L.) és más madarak, a miben természetesen a *czinegék* is segédkeztek.

Gyűjtési célokból alkalmilag (többnyire vasárnap, mert ilyenkor nem volt vadászat) közönséges csapókalitkát akasztottam az etetőtányér mellé ugyanarra az ágra. A kalitka két rekesze kendermaggal volt csalizva; csalómadár azonban nem volt benne.

A jó eredmény soha sem váratott magára. Még a mikor a hó sem fedte a földet és fákat, tehát a természetes élelem hiányáról sem lehetett szó, a *czinegék* akkor is esztelen vakmerőséggel rohantak a csapdába, melyben kedvelt ételüket látták. Előfordult, hogy alig távolodtam néhány lépésnyire, már fogva volt az egyik, többnyire szénczinege. Az ilyképen

Erfahrungen bei Meisen.

Von R. SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG.

Doorn (Holland), Dez. 1914.

In „Aquila“ 1913, Seiten 512—13., berichtet Herr P. MÜLLER in Kevevára über seine Erfahrungen bei den Meisenmarkierungen und gibt (vorläufig) eine verneinende Antwort auf die Frage, ob der Hunger die Meisen dazu zwingen kann, solche Stellen wieder aufzusuchen, an welchen sie unangenehme Erfahrungen machten.

Auf diese Frage würde meine Antwort eine ganz andere sein.

Als ich noch auf dem Landsitze Lünenburg in Neerlandbroek (Holland) wohnte, hatte ich in unmittelbarer Nähe des Hauses, wo hohe Fichten und Eichen standen, einen Futterplatz eingerichtet. Dieser bestand nur aus einem einfachen Teller (oder Schüssel), welchen ich mittels eines Metallhaken an einen niedrigen, dünnen Ast aufhing und der im Winde mit dem Aste hin- und herschwankte. Also wohl die möglichst primitive Einrichtung eines Futterapparates. Gefüttert wurde ausschliesslich Hanfsamen und die Anwendung des Ganzen dauerte etwas von Anfang des Dezember bis März. Dieser Apparat wurde nun von einer Menge von Vögeln besucht, aber nur aus den Geschlechtern *Parus* und *Sitta*; niemals kamen Finken auf denselben, waren wohl zu vorsichtig! Die auf die Erde herabgefallenen Hanfkörner dagegen wurden gern von Finken, Tauben (*C. palumbus* L.) und anderen Vögeln aufgelesen, wobei die Meisen allerdings mittaten.

Behufs Sammelzwecken hing ich nun gelegentlich, (meist an Sonntagen, weil es dann keine Jagd gab) einen gewöhnlichen Schlagkäfig neben dem Futterteller an denselben Ast auf. Die zwei Schläge des Käfigs wurden mit Hanfsamen geködert; es gab aber keinen Lockvogel darin.

Auf guten Erfolg brauchte ich niemals lange zu warten. Auch wenn kein Schnee die Erde und die Bäume bedeckte und von Mangel an natürlichem Futter nicht die Rede war, stürzten die Meisen sich dummdreist in die Schläge, wo sie ihr Lieblingsfutter liegen sahen. Es ist vorgekommen, dass, sobald ich mich nur wenige Schritte entfernt hatte,

megfogottak ezek voltak: *Parus major. coeruleus. ater. palustris longirostris és atricapillus rhenanus* — előbbi két faj volt a legszámosabb —, továbbá igen sok *Sitta europaea caesia*. A mit a tudomány számára meg nem tartottam, szabadon eresztettem.

E közben azt tapasztaltam, hogy kivált a kékezinégék igen oktalán teremtesek, mert többször előfordult, hogy ugyanazt a madarat egymás után kétszer, sőt háromszor is megfogtam egy reggelen! *Parus palustris longirostris* is többször megfogódzott közvetlen egymásután. Ezt biztosan megállapíthattam, minthogy az elfogott példányokat kibocsátásuk előtt megjelöltem.

A fogás a reggeli órákban sikerült leginkább; déli tízenkettő után ritkán fogtam egyet is. Szeles napokon nem volt eredmény; a kalitka himbálódzása nyilván aggasztotta a madarakat.

E kísérleteket évekig folytattam s mindig ugyanazzal az eredménnyel.

Tapasztalataim szerint tehát a ezinegék akkor is, ha sem hó, sem fagy nincsen és természetes táplálékuk hozzáférhető s így nem éheznek, épp úgy felkeresik azokat a helyeket, a melyeken az elfogatás kellemetlen tapasztalatát szerezték.

schon eine Meise, meist eine Kohlmeise, gefangen war. Ich erbeutete auf dieser Weise *Parus major. coeruleus, ater. palustris longirostris* und *atricapillus rhenanus*, beide erstgenannten am häufigsten und weiter recht oft *Sitta europaea caesia*. Was nicht für die Wissenschaft behalten wurde, liess ich fliegen.

Ich habe dabei die Erfahrung gemacht, dass gerade die Blaumeisen doch recht dumme Geschöpfe sind, denn es ist mir mehrmals vorgekommen, dass ich denselben Vogel zwei und auch dreimal an einem und demselben Morgen fing! Auch *Parus palustris longirostris* liess sich mehrmals zweimal kurz nacheinander fangen. Ich konnte dieses feststellen, indem ich die gefangenen Exemplare vor dem Wiederloslassen markierte. Der Fang gelang am besten während der Morgenstunden; nach zwölf Uhr wurde selten ein Vogel erbeutet. An windigen Tagen gab es keinen Erfolg; das hin- und herschaukeln des Käfigs im Winde beängstigte die Tiere wohl.

Ich habe diese Versuche mehrere Jahre hindurch fortgesetzt und stets mit demselben Resultate.

Nach meinen Erfahrungen suchen die Meisen, auch wenn's keinen Schnee oder Frost gibt und das natürliche Futter daher erreichbar ist, sie also nicht hungern, nichtsdestoweniger die Stellen auf, an welchen sie die unangenehme Erfahrung des Gefangenwerdens gemacht haben.

Madárneveink etymológiája.¹

Írta: BODNÁR BERTALAN.

Madarainknak tudományos magyar nevét a M. O. K. kiadásában megjelent „Nomenclator avium regni Hungariae” állapította meg, a köztudatba pedig, főleg a vadászok és erdészek szótárába — különféle javításokkal és pótlásokkal — CHERSEL ISTVÁN közkézen forgó könyve (Magyarország madarai I. II.) vitte át azokat. Rendkívül sokat köszönhet ennek a klasszikus munkának a magyar madárnév-szótár, mert szerzőjében a kiváló ornithologussal a törzsökös magyar ember nyelvérzéke egyesült. Ez tette őt képessé arra, hogy a nép nyelvéből és a már már feledésbe merült régi emlékekből sok, szerencsésen megválasztott madárnevet tudott előhalászni és hogy a magyar fülnek legjobban hangzókat tette meg közülök fajnevekké.

Az így megteremtett magyar madártani nomenklatura bizonyára minden magyar embert teljesen kielégíthet.

Annál kevesebb azonban az, amit madárneveink etymológiájáról tudunk. A faj- és nemű nevek eredetével, megmagyarázásával szakszerűen senki se foglalkozott nálunk; egy-két elszórt adat a philológiai folyóiratokban és szótárakban,² néhány csillagos megjegyzés a szakmunkák lapjainak az alján — minden, a mit irodalmunkból összeszedhetünk. A nyelvészek elhanyagolták a témát s most is az ornithologusoktól várják a feldolgozását.

Ennek a feldolgozásnak a szükségétől vezetve, évek óta foglalkozom madárneveink eredetével s tanulmányaim eredményéről a következőkben óhajtok beszámolni. Érzem, hogy sok lesz dolgozatomban a hiány, talán a tévedés is, de hisz — mint úttörő munkában — ez természetes. Vágyam csak az, vajha fel tudnám kelteni a szakemberekben az érdeklődést e szép kérdés iránt s minél több bővítő, javító adatot kapnék szaktársaimtól, hogy már a közel jövőben tisztázhatók véglegesen minden madarunk nevének az eredetét.

A magyar ember csak azokat a madarakat

¹ Der speziell ungarische Charakter dieser Arbeit liess uns von einer Übersetzung absehen. Red.

² SZINNYEI: Tájiszótár; CZUCZOR-FOGARASSY: A magyar nyelv szótára és SZARVAS G. és SIMONYI ZSIGMOND: Nyelvtörténeti szótár stb.

nevezi el gondosan speczifikus névvel, a melyek vagy szembetünően hasznosak (fecske), avagy károsak (hója, szarka). Jellegetes alakúak, színeződésűek (vasorrú pinty, kék mátyás), vagy a melyek hangjuknál (fülemüle), nagyságuknál (sas), különös magukviseleténel fogva (nyaktekeres), vagy végre tömeges és gyakori megjelenésükkel (varjú, veréb) vonják magukra a figyelmet. A bokrok közt meghúzódó, szerény, hangtalan kis madarakkal soha se is törődött. Az ilyeneket a tudománynak kellett megneveznie, mikor foglalkozni akart velök, azért ezeknek a neve nem is állandósult és többnyire összetett név. A régóta szükségszerűen használt madárnevek, pl. holló, varjú, esóka, veréb stb., mind synonymák nélkül valók; az ilyen közismert nevek mellé nem alakultak triviális nevek; ellenben a ritkán előforduló, kevésbé megfigyelt madarat minden vidék a magalkotta névvel nevezi, pl. a csuszkának valami húsz különböző neve van használatban a nép száján.

Legtöbb madarunk neve *hangja utánzásából* eredt, pl. kakuk, kuvik, bibicz, ezinke, zezse, esicsörke stb.; sok *idegen nyelrből* van átvéve vagy fordítva, pl. alka, kárókatona, szarka, páva, fülemüle, fogoly stb.; másokat *színük* után nevezték el, pl. zöld küllő, szenczinke, őszapó, vörösbecy, hajnalmadár; vagy pedig *életmódjuk* alapján, pl. víztaposó, sárjaro, fakusz, buvár, keeskefező, fakopáncs stb.; ismét másokat *táplálékuk* után, pl. légykapó, halfarkas, kenderike, lenike stb., vagy *lakásuk* után, pl. esaláncsücs, fűzike, nádírigó, hantmadár, ugartyúk, vizicsirke stb., vagy *alakjuk és jellegző tulajdonságuk* után, pl. ökörszem, kanalásgém, esontollú madár, talpastyúk, billegető stb.; soknak végre *ismeretlen eredetű, ősi neve* van, pl. sas, ölyv, sólyom, kánya, kerecsen, darn, holló, kócsag, gém, fűj, hattyú stb.

A következő felsorolásban csak madaraink nemű neveit vettem fel; a tájneveket ritkán, a fajneveket sehol se fejtegetem.

Alka (*Alca torda* L.) az ősz dán *alk* és skót *auk* tövekből ered; a grönlandi és izlandi

³ Tót: sztraka = tarka. II. O

ember ma is *alka*-nak nevezi; régebben használt tordalka neve az ősi svéd *tord* vagy *törd* nevéből ered.

Buvár (*Gavia* FORST.), bujárnak s buárnak is mondják (már LISZTI használja, 1653); nevét életmódja után kapta, épp úgy, mint a szláv nyelvekben *potoplice* (potapač = buvár) s a német *taucher* v. *tauchente* elnevezéseket.

Vöcsök (*Colymbus* L.), bizonyára a korrogó hangja közé gyakran vegyített esengőbb kök, cök, kök szava utánzásából eredt a neve, de bizonyos, hogy régi név, mert már a JORDANSZKY-kódex (1516) említi *röczök* alakban; másutt *röcsög* a neve, de több triviális neve is él a nép nyelvén, melyek mind ez érdekes madár lábának különös elhelyezkedésére vonatkozó csüfölvé nevek, épp úgy, mint régebben használt tudományos neve, *Podiceps* is a latin *podex* és *pes* szavakból összetéve.

Halfarkas (*Stercorarius* BRISS.) életmódja után kapta nevét a halászoktól; némely vidéken *rizikaralynak* is mondják.

Sirály (*Larus* L.) jellegzetes sirva kaczagó, jajgató hangját utánzó szó. FÖLDI (1804) vezette be a tudományba a nép nyelvéből.

Csér (*Sterna* L.), túl a Dunán, Vas megyében és Zalában a *csér* vagy göcsejiesen *csiér* sárt jelent s talán innen ered a neve, de lehet, hogy a *csirke* szóból, mert a Hortobágyon ma is *sziki csire*, másutt *széki csirke* a neve.

Szerkő (*Hydrochelidon* BOIE), sok helyen *cerkő*-nak mondják. Valószínűen hangutánzó név főleg a fattyú szerkő *skrié*, *shrié*, *skihrrerrek* hívó hangja után.

Károkatoná (*Phalacrocorax* BRISS.) a régebbi és helyesebb *karakatna* névből van tévesen magyarosítva, a tatár *karabakla*- (feketés tollazata után) és a gruz-georgiai *karabaklah*-s *karabattog*-ból ered. Újabbban használatos neve, *kormorán*, az olasz *corro marino*-ból összevonással képződött s hasonló alakban vagy értelemben ment át majd minden nyugati nyelvbe; a francia *cro marin* vagy betűhátétellel *cormorin*, a portugál *corro marinho*, az angol *cormorant*, a hollandus *watter raaf*, a német *seerabe* néven ismeri a hollóéhoz hasonló krah-krá hangja után; tudományos neve már PLINIUS-nál (II. 130.) előfordul (*corvus aquaticus*).

Gödény (*Pelecanus* L.) régi név, így említi már COMENIUS is (1673): MISKOLCZI „Egy jeles vadkert“-jében (1702) e nevet a madár *güd-göd* hangjából származtatja; NAUMANN szerint tényleg mély basszus, erős számárordításra emlékeztet e hang s innen ered LINSÉ-féle tudományos neve: *onocrotalus* = számárbögés; elterjedtebb *pelikán* neve az összes nyugati nyelvekben közös és a görög *pelekanos* ősnévből ered; a szlávoktól még a finn népnyelvbe is átment a *pelikán* név.

Bukó (*Mergus* L.) életmódja után kapta nevét.

Kacsa (*Anas* L.) a szlávból átvett név; a lengyel *kaczka*, a cseh *kachna* néven nevezi: *réce*, *ruca* neve pedig, mint igen régi név (COMENIUS-nál is 1673), hangutánzásból származott; az *Anas*-név már PLAUTUS-nál (Cap. 1000.) előfordul.

Dunnalúd (*Somateria* LEACH.) újabb szó, mely e sarkvidéki madárnak a dunnák tömésére alkalmas finom és dús tollazatáról eredt.

Lúd (*Anser* BRISS.) valószínűen hangutánzásból eredt, épp úgy, mint másik neve: *liba*; a mi *libuskánk*-hoz hasonlóan kedveskedő név a horvát *gaska* is; hangját utánozva mondja *grágás*-nak az izlandi és a norvég, *gágel*-nek a svéd; ellenben hívásuk után, mint a magyar *libaliba*, keletkezett a jakut *lyglyja* és a szlovén *lyarica*; tudományos nevén említi már LIVIUS. (V. 47. 4.)

Hattyú (*Cygnus* BECHST.) ősrégi magyar név, már BORNEMISSZA PÉTER használja 1572-ben.

Lile (*Charadrius* L.) klié-tlié forma vontatott hangját utánzó név, épp úgy, mint az izlandi *lilla-loa*, az angol *little* és a dán *lille*.

Bibicz (*Vanellus* BRISS.) hangutánzó név; szó-lása inkább *kivitt* vagy *kiévitt* és *riévitt* s ezért a német paraszt *kiebith*-, a spanyol *nivit*-, az angol pedig *peewit*-nek, sőt a lettek is *kivite* néven nevezik; gyakran azonban rendes hangja közé indulatosabb, esengőbb árnyalat vegyül s innen ered a holland és dán paraszt *kieritz*, a szlovén *ribič*, a tatár *libikine* s a nálunk nagy változatosságban használt *bébiez*, *kibicz*, *libuez*, sőt *liburez* s ebből *ludérez*, *ludérez* és *ludvérez*.

Ugartyúk (*Oedicnemus* TEMM.) némileg a tyűkfélékéhez hasonló életmódja s tartózkodási helye után kapta újabb eredetű nevét.

Töcsmadár (*Himantopus* BRISS.) hangutánzó név; hangja ugyan NAUMANN szerint *tjoit*, CRERNEI szerint *ket, köt*, de közé vegyít gyakran éles *kecs, töcs* hangokat is; újabb név; gyűjtéseinkben nyoma sincs.

Víztaposó (*Phalaropus* BRISS.) életmódja után kapta nevét, mint a németeknél a *wasser-treter* nevet.

Sárjáró (*Limicola* KOCH.) } mind az érdekes élet-
Fenyérfutó (*Calidris* CUV.) } módja után kapta
Partfutó (*Tringa* L.) } újabb nevét, tudatos,
helyes szóképzéssel.

Czankó (*Pavonella* LEACH. és *Totanus* CUV.) valószínűen a régi *czankózik* szóból, melyet már 1660-ban PETŐ használ krónikájában s mely szó a népnyelvben is él sok helyen, kószálást, esatangolást, meglepést jelentve. A Totanusok tényleg kóválygó, bódorgó madarak. A Pavonella-nem *pajzsos czankó* külön elnevezését a hímek felemelhető, széles gallértollai után kapta; sok helyen ez utóbbit *bajnokbibicznek* is mondják.

Goda (*Limosa* BRISS.), azt hiszem az ornithologusaink csinálták a külföldi *god* hangutánzó töből, mely az angol *god-wit* nevében állandósult. Elterjedt népies nevét — *lotyósnef* — szintén érdekes *djodjo, jod-jó, lodjó* fuvolózó hangja után kapta.

Póling (*Numenius* BRISS.), a nép nyelvén csak *pólimadár* formában él s jellemző *póli, puli* kiáltása után kapta nevét; az izlandi is *spói*-nak mondja. Szava után hívja a nép *szélkiáltó*-nak is; túl a Dunán *gojzer* a neve, mely egyszerűen a németből (*gruser, goiser*) átvett név.

Szalonka (*Scolopax* L.). Baranyában *szolánka* a szláv *slonka*-ból betűátvétellel átvett név; az orosz *bekas slonka*, a lengyel *bekas szlonka* néven nevezi; töve a francia *bécasse* vagy *becasso*. Általánosan elterjedt *sneff* neve a germán nyelvekből van átültetve.

Túzok (*Otus* L.), sok helyt csak röviden *túz* vagy *túzi* a neve; VÁMBÉRY szerint esagatáj eredetű; ott *tujdak* a neve; a tatárok *dudak*-nak ejtik; a CZUCZOR-FOGARASSY-féle to oz, tova-oz és távoz származtatás csak kuriózum lehet; görögből átvett tudományos neve PLINIUS-nál (10. 57.) fordul elő.

Daru (*Grus* PALL.) talán a *dar* hangutánzó magyar töből ered; a francia és az olasz épp úgy, mint a lapp is hangját utánozva nevezi *gru, grue* és *kuorga* néven; a tatár

turna-nak mondja; latin neve már PHAEDRUS-nál (l. 8. 7.) előfordul.

Guvat (*Rallus* L.) talán BUGÁT-féle szó. Ámbár a Nyelvszótár szerint *guvat* durva, otromba jelentéssel él a régibb magyar nyelvben is.

Haris (*Crex* BECHST.) az Alföldön *hars, harsimadár, kétkés*, mind hangutánzó név harsogó szava után, épp úgy, mint eseli neve: *chrastal* és tót elnevezése: *chriastel*.

Vízicsibe (*Ortygometra* LEACH.) a tyúkéhoz sokban hasonló, fészekhagyó fiókái és tartózkodási helye után kapta nevét, mint a németeknél a *wasserhühnchen* nevet.

Vízityúk (*Gallinula* BRISS.) elnevezés, épp úgy, mint a német *wasserhuhn*, a francia *boule d'eau*, a tót *vodna sliepka* stb., a lakásra és a testalkatra vonatkozik; tudományos neve is kis tyúkot jelent.

Szárcsa (*Fulica* L.). Somogyban és Fehérmegyében *sárcza*; a M. Ny. Szótára a fején levő kopasz, fehér foltról (*szár* = kopasz. pl. Szár László, Szárhegy stb.) származtatja; német mintája lehetne elég gyakori *blässente* és *weissblässe* elnevezése; valószínűbbnek tartom a *sár* töből való eredetet tartózkodási helye után; latin neve ősi szó; már AFRANIUS (COM. 264.) és OVIDIUS (Metam. 8. 625.) is e néven ismeri a szárcsát.

Talpastyúk (*Syrhaptis* LIL.) testalakja és lábainak érdekes szerkezete után kapta nevét; *tatártyúk* szegedi (bár igen kevésé ismert) neve ezen, nálunk igen ritka bekőborló madár hazájára vonatkozik.

Batla (*Ibis* v. *Plegadis* KAUP.) azt hiszem a századeleji íróktól csinált szó, de sok helyt átment a nép nyelvébe is, pl. CSAPLÁR szerint Szegeden és a Nyelvtör szerint a Ti-za mentén Csépa vidékén; tudományos neve PLINIUS (30. 142.) és CICERO (De nat. deorum I. 82. és 101.) műveiben már előfordul.

Kauualasgém (*Platalea* L.) kanálforma, lapos esőréről és gémforma testalkata után kapta nevét, mint a németben a *löffeleiherr* nevet.

Gólya (*Ciconia* BRISS.) ősi magyar név *czakó, eszteráy, gagó, kosza* rokonneveivel együtt. Érdekes nyelvi jelelenség, hogy görög *leleki*, bosnyák *leklek*, perzsa *lelek* és arab *laktak* neveivel egy törzshöz a tatár *leglek* elnevezése.

Bakesó (*Nycticorax* RAFIN.) eredeti alakjában *rakesó* volt s ebben a *vak* hangutánzó tö (a madár rendes hangja: koán, koák, kvák!)

a nyugati és keleti nyelvekben is megvan; a horvát *krakarak*, az orosz és a tatár *krakva*, a hollandus *krak* és az arab *el rag* néven ismeri; ezen tő variálásaiból eredt a népnyelvben a *rakvarjú*, helyesebben *krakvarjú*, *kakesó*, *kakata*, *krakker*, *rak-kánya* stb.; a név maga a bakesóka vagy vakesóka kicsinyítő végződésének elhagyásával képződött.

Böllömbika (*Botaurus STEPH.*) bőlfenté-forma hatalmas hangja után, *nádibika* nevét pedig lakóhelye után kapta, mint németben a *rohrbüller*, dánoknál *rördrum* nevet; *ökörbika* neve a tudományos név szolgálai fordítása.

Poczgém (*Ardetta GRAY.*), azt hiszem, a régi nyelvben *pocz* kicsinységet, apróságot, törpét kifejező tő volt; így *poczegér*, *poczhal* (ebihal), *poeza* (kis malacz, ebből *boezi*), *poczézik* vagy *poczézyat* (aprós dolgot csinál, pepeesel), *poczik* (kuczkó, tűzhely mögött levő kis hely), *poczak* (ételmaradék), *poczokalma* (értéktelen, apró, korai alma), *felpóczkol* (pl. asztalláb alá *poczkot* tesz), *poczokfa* (toldalék, kis fadarab) stb. S így itt is apró gémet jelent, épp úgy, mint tudományos neve is az *Ardea* kicsinyítő alakja; a nép száján *fakutya* az elterjedt neve; hangja után kapta, mely kis kutya szapora ugatásához hasonlít.

Gém (*Ardea L.*) ismeretlen származású régi tő; a

Kócsag (*Ardea L.*) szintén ismeretlen eredetű; sok helyen *kótyag* a neve, talán a *kótyagos*-sal áll rokonságban; ámbár az olasz *guacara* néven nevezi, nem tartom valószínűnek innen való eredetét.

Galamb (*Columba L.*) régi latin név, már PLINIUS használja; a horvát is *golub*, a eseh *holub*, a lengyel *golub* nevei is mind a latinból eredtek.

Gerle (*Turtur SELBY*) szlávól átvett név; a horvát *grlica*, a tót *hrdlieka* néven ismeri, innen lágyítással *gerlice*, *gíllice*, sőt rövidítés útján *gerle* és *gíli* neve; latin nevét először PLINIUS (30. 68.) említi.

Fácán (*Phasianus L.*) mint a legtöbb nyugati nyelvbe (francia *faisan*, olasz *fagiano*), pl. angol, svéd, lengyel, eseh, sőt a keletiekbe is, pl. orosz, bulgár, örmény stb., úgy a magyarba is az ó-görög *phasianos* nevéből került; a Fekete-tengerbe ömlő

Phasis folyó partján, mely Colehis szélén folyik végig, vadon él; PLINIUS *phasianus avis* néven írja le; BUGÁT-ék *bóbitár* névre akarták keresztelni, de ez a név soha se tudott elterjedni.

Fogoly (*Perdix BRISS.*), tudományos neve után fordították; a *perdir* neve igen régi lehet. PLINIUS és VARRO már így említik e madarat s OVIDIUS *Metamorphos.* 8. 237. a róla szóló mondat is leírja. Nálunk is régi név; már a NÁDOR-kódexben (1508) és PESTI G. fabulaiban (1536) is előfordul.

Fürj (*Coturnix BONN.*), az Alföldön *für* vagy *fürmadár*, a régi nyelvben *fyr*, *fir* vagy *fírj*; neve a régi *fir* vagy *für* tőből ered, mely a gyors mozdulatok jelzője lehetett. belőle maradtak reánk: *fíriss*, *friss*, *fürge*; Hódmezővásárhelyen a fürgeség jelképe e madár, a gyorsan dolgozó menyeeiskére mondják, hogy „olyan, mint a fürmadár”; a *j* betű utólag túladunaiásan ragadt a tőhöz, mint a *szederj*- és *eperj*-ben a göcsejieknél; a perzsa *farfür*-nak mondja; *pitypataty* neve olyan hangutánzó szó, mint a népies bosnyák *pu'puruć* vagy német *die eur hic-Vogel* neve.

Fajd (*Tetrao L.*) nem magyar eredetű név; *faityúk* származtatása (M. Nyelv. Szót.) alig állhat meg; az olasz *fagiano*-nak nevezi; *siketfajd* elnevezése arra vonatkozik, hogy a kakas dürgés idején *se lút. se hall*.

Gyöngytyúk (*Numida L.*) tyúk alakjáról s a tollazatán elszórt sűrű, gyöngyszemekre emlékeztető apró szemfoltjairól kapta nevét, a németben használt *perlhuhn* mintájára; tudományos nevén, hazája után, APICIUS római ínyencz nevezte el. (*De arte coquinaria* 6. 242.)

Pulyka (*Meleagris L.*) a tót *pujha* átvétele; latin nevén már PLINIUS (X. 74.) említi.

Páva (*Pavo L.*) tudományos nevéből ered; a spanyol a hímét *pavo*-, a nőtényt *pavana*-nak mondja, a magyar nem különböztetvén meg nemeket, csak *páva* neve maradt meg; a szláv nyelvekben *páv* a neve; latin neve valószínűen a *pau* kiáltó hangja utánzása, épp úgy, mint német *pfau* neve is; latin nevét már JUVENALIS-nál és CICERO-nál megtaláljuk.

Keselyű (*Vultur L.*) a tatár nyelvekben *küt-sälav* = döggkeselyű; még APACAI-nál *kesselő*, HELTAI-nál pedig *kösselyö* a neve; *griffmadár*

- népies mesékben gyakori neve ősi görög τρυφή, ebből latinos accusativus *grypha* s innen az összes nyugati nyelvekbe *grifone* (olasz), *griffon* (francia) és *grifo* (spanyol) alakban ment át; latin nevén VERGILIUS is említi.
- Héja** (ASTUR LAC.) régi magyar tő, Zemplénben *hejjő*-nek, az Alföldön pedig *kurhájának* (talán a karvaly-héja összevonásából), sok helyen *kara-* vagy *gara-*nak mondják; azt hiszem, tatár emlék barnás-fekete hátáról.
- Karvaly** (ACCIPITER BRISS.) az ősi *Karol*, *Karul*, *Károly* töből ered; régente *károlymadár*-nak is hívták; a kaukázusvidéki gruzok *kóri*-nak, a tatárok pedig *kirghai*-nak nevezik.
- Kánya** (MILVUS CUV.), népies nevein: *gánya* és *gája* bizonyára mind igen régi, ősi nevek.
- Ráró** (PANDION SAV.) régi s a nép közt általánosan elterjedt neve a halászsósnak; azt hiszem, hangutánzásból eredt a madár érdes és sűrűn hangzó *krau* kiáltása után.
- Ölyv** (BUTEO CUV.), ebből népies nevei *örv*, *öli*, *ülü* stb. bizonyára igen régi tőnevek.
- Sas** (AQUILA BRISS.) ősi magyar szó; tudományos neve már a legrégebb latin írónál előfordul.
- Vércse** (CERCHNEIS BOIE) régi név, vagy vérengző természete vagy színeződése után; a német népies neve is *rötelfalke*.¹
- Sólyom** (FALCO L.) népies *kerecsen* és *kelecsény* synonymáival együtt ősi név; *Solyomár* és a nyitrai megyei *Kelecsény* helynevek őrzik a régi udvari sólyomtanító-vadászok emlékét; a *kerecsen* név az orosz *kreeset* és *korocsun* nevéből ered.
- Buhó** (BUBO DUM.) hangutánzó név; más nyelvek is szívesen használták fel a hangját nevéül, így az örmény *buvets*, a finn és lapp *huhkaja*, a lett *uhjus*, a spanyol *buko*, az ó-német *huhui*, *puhuá*, *schuhu* (innen régebbi *suholy* neve) és röviden *puhi*- vagy *buhu*- és *uhu*-nak mondja.
- Bagoly** (STRIX L.) régi magyar név, némileg a huhogás utánzása; a tatár *bajugas*, a svéd és dán *haruggla* vagy rövidítve *ugla* néven ismeri; valószínű, hogy ezek is hangutánzásból származtak s így közös eredetűek.
- Kuvik** (GLAUCIDIUM BOIE) és *csuvik* tisztán hangutánzó nevek; az olasz is hangja után nevezte el *civetta*, a francia pedig *chouette* néven.
- Kakuk** (CUENUS L.) hangutánzásból eredt név; az arab is *tagug*, a marokkói *ukuk*, a japán *kokko*, a tatár *kukua*, a finn *kükki*, a grúz pedig *guguli* néven nevezi; nem is sorolom fel hasonlóan hangzó európai neveit, kezdve a német *kukuk*-tól, végezve az orosz *kukuska* néven; tudományos neve és görög ζύζυξ neve is hangutánzó s PLAUTUS, HORATIUS és PLINIUS munkáiban gyakran előfordul.
- Nyaktekeres** (JYNX L.) füresa nyakesavarintásairól kapta nevét; ugyanezen alapon nevezi a német *halsdreher*-nek, a dán *rende-hals*-nak és a hollandus *draaihals*-nak.
- Harkály** (DRYOCOPIUS BOIE) csinált név; *fakopáncs* nevét életmódja után kapta.
- Zöldküllő** (PICUS L.) CZUCZOR és FOGARASSY szerint a *kölyü* szóból, mely törő, zúzó, olajütő eszközt jelent — származik; én tiszta hangutánzónak tartom klü, küli, klii hangja után; barszegyei neve: *zsolna* vagy *zsóna* a szláv *zslunu* vagy *zsuna* nevéből véteztett át.
- Jégmadár** (ALCEDO L.) fordítása a német *eisvogel* nek; életmódja után kapta veszprémi *halászmadár* nevét, ellenben Baja vidékén használt *vizikirály* neve a német *königs-fischer*- és *wassermertl*-ből származik; a dán is *isfugl*-nek mondja.
- Gyurgyalag** (MEROPS L.) és *gyurgyóka*, épp úgy, mint *piripió* és *putyuruty* nevei is ennek a papagályszíneződésű madárnak a különös bugyborékoló hangja utánzásából keletkeztek; latin nevét MEROPS aethiopiai király után kapta. (PLINIUS 10. 99.; VERGIL. 4. 14.)
- Banka** (UPUPA L.) azt hiszem, csinált név a nép közt elterjedt s ez érdekes és közismert madárnak jellegzetes u-pu-pu-pu és hup-hüp-hup hangja után keletkezett *babuka*, *babuta* nevéből rövidítés után; a vend is *huphup*, a hindu pedig *hüphüp* vagy *höpöpö* néven ismeri; *bubutka* nevének mintája a francia *boutt-bouboutt*; *dudu* és *dukka* neveié pedig a litván *dudutis* és a cseh *dud*; hasonlóan hangutánzásból ered görög származású *upupa* és perzsa *pupu*, *bubu* és *pupa* neve is.

¹ A rüttel vagy rittelfalke, az egy helyen álló verdeséstől; innen a népies „szélb. szó“ II. O.

Szalakóta¹ (Coracias L.) eredetére semmi adathoz nem juthattam FÖLDI és GROSSINGER (1793) följegyzésén túl; roppant változatos, népies nevei: *kilangya varjú*, *kékrarjú*, *zöldesóka*, *kalangya varnyú*, *árvaszajkó* stb. mind színezetére és életmódjára vonatkoznak; *mátyásmadár* nevét onnan kapta állítólag, hogy a mátyás-szót leghamarabb tanulja meg kimondani; olyan esufondáros neve ez, mint a németeknél a *markolf*.

Kecskefejő (Caprimulgus L.) a régi PLINIUS (X. 115.) féle mesén — hogy t. i. a kecskék tejét kifejti — alapult tudományos nevéből van átfordítva: a tejelő állatok tögyén ülő legyekre esapkod, innen nevezi a német is *ziegenmelker*, a dán *gedemelker* néven; elterjedt (Dunántúl) *éjjeli föske* neve a német *nachtschwalbe* szolgál fordítása; az angol *night hawk*, a tiroli *tagschläfer* vagy *tagschlaf* néven ismeri s ebből eredt a vas megyei *álmosmadár*, *álmosfilkó* elnevezése.

Feeske (Hirundo L.) ficsérékelő, fecsegő hangját utánozó név.

Csonttollú madár (Ampelis L.) a szárnytolainak végén levő csontforma, piros nyulványai után kapta nevét; a FÖLDI használta *selyemfarkú* neve a német *seidenschwanz* szószerint való fordítása.

Légykapó (Muscicapa BRISS.) életmódja után kapta tudományos nevét s abból eredt a német *fliegenschnäpper*, az angol *flycatcher*, az orosz *mucholovka*, az olasz *muscarola* stb. is.

Gébiés (Lanius L.) csinált név, de már FÖLDI J. használja; dunántúli neve, *vasfejű*, a német *dickkopf* fordítása; vas megyei *csettegető* neve pedig ép úgy hangutánzás, mint a letteknél használt *csakese* neve.

Holló (Corax L.) ősi madárnév.

Varjú (Corvus L.) talán a lapp *vuoras* vagy a lett *vahrna* s az ezekből származott szláv *vrana*, *voroka*, *corona* nevekkel áll rokonságban.

Ósóka (Colaeus KAUP.) hangutánzó név a nyújtott *esjók-esók* kiáltásai után; így keletkezett más keleti nyelvekben is a neve, pl. a tatár *tsauka*-nak, a bulgár *cavka*-nak,

innen a nyugati nyelvekbe is átment; a spanyol *cucala*-, a francia *choucas*-, az angol *chough*-nak mondja.

Szarka (Pica BRISS.) általánosan elterjedt név a szláv (*sarka* a litvánoknál, *sroka* a lengyeleknél, *straka* a cseheknél) nevéből, mely talán a tarka = strakatý színéből eredt, de lehet hangutánzó tő is, mert nemcsak az orosz mondja *soroka*-nak, hanem a finn is *harakka* s a spanyol *urraca* néven ismeri.

Szajkó (Garrulus BRISS.) a szláv *sojka*-ból származik, nem pedig a CZUCZOR-FOGARASSY-féle *zajgó*-ból, ámbár FÖLDI J. már *zajgó*-nak nevezi; latin neve előfordul már PLINIUS-nál és OVIDIUS-nál is.

Magtörő (Nucifraga BRISS.) életmódja után kapott tudományos nevéből fordították, mint német nevét (*nussbrecher*) is.

Málinkó (Oriolus L.) a nép nyelvén támadt kicsinyítő a *mál* = has, torok szóból, élénk sárga hastollazata után; ide vonatkozik *sármálinkó*, *sárgarigó* stb. neve is.

Pásztormadár (Pastor TEMM.) tudományos nevéből vették át, mint a német *viehvogel*-je; kóborló életmódja után nevezik *jöttment madárnak*, a budai svábok pedig, a mi madarainktól eltérő színezete miatt csak *neu modi vogel*-nek mondják.

Seregély (Sturnus L.) valószínűen a szír-perzsa *sárag*, *sarak* nevéből ered, vagy talán azzal együtt hangutánzásból; srök-sör kiáltása után származott német közneve is: *star*, *stär*; az angol *starling*, az olasz *storno* néven nevezi.

Veréb (Passer BRISS.) a szláv *vrabci* vagy *vrabec*-ből átvett név, de valószínűen az is hangutánzó a veszekedő verebek *trerr-terrel* hangja után.

Meggyvágó (Coccothraustes BRISS.) életmódja, táplálékszerzése alapján kapta tudományos nevét, mely szóról szóra *magtörőt* jelent s ebből ment át minden nyugati nyelvbe (*kernbeisser*, *kernbeiss* a németeknél, *kjaernebider* a dánoknál); magyar synonymái: *kosorrú veréb*, *vasorrú* stb. a germán nyelvekből került hozzánk; a német *dickschnabel* az angol *grobeak*, a holland *dickbeck* néven nevezi.

Pinty (Fringilla L.) megnyujtva s kicsinyítéssel *pintyőke* hangutánzó név e kis madár

¹ Borsodban „szariesóka” onnan, hogy a legelőkön szerte heverő árvaganéjból szedi eledelét. Nyilván a tisztességtudás csinált összevonással és betűcserével „szarakakótá”-ból szalakótát. II. O.

tisztán kiejtett *pint*, *pínk* szava után; hasonlóan támadt a német *fink*, az angol *finch*, az eszt *rint*, a svéd *krínt* és *teínt*, a tót *pínka* neve is; latin nevét MARTIÁLIS-tól (9. 54.) kapta s a rómaiaknál verebet jelentett.

Zöldike (Ligurinus KAUP.) színe után kapta nevét; nagykárolyvidéki *zöldling* neve a németből (*grünling*) félig átvett név: hómezővásárhelyvidéki *rütyü* neve pedig hangutánzó; veszprémi *krédling* és soproni *gréli* neve szintén csak németből (*gröling*, *grödling*) elesavart nevei; majd minden nyelvben színe után nevezték el; az orosz *zele-nuska*, a lengyel *zielencyk*, az olasz *verdona*, a francia *verrier*, a portugál *verdiho* stb. néven nevezi.

Zsezse (*Cannabina linaria* L.), Baja vidékén *gyagya*, tisztán hangutánzó nevek: a *eseese*, *zsezse* és *gyagya* hívogató hangja után; a nyugati határon *nyírjesz* a neve, mely a német népnyelv *birkenzeislein*-jének a fordítása.

Kenderike (*Cannabina* BOIE) tudományos névvel együtt e madár főtápláléka után kapta; *kendericze* és *kendelike* csak tájzavak; legtöbb nyelvben hasonló eredetű a neve; a német *hänfling*, *hanfvogel*, az orosz *kanuplenka*, a tót *konopka* (konopa = kender), az eszt *kanepi*, a svéd *humpespik* stb. néven nevezi.

Csíz (*Chrysomitris* BOIE) épp úgy hangutánzásból eredt, mint német *zeisig*, *ziesel* és *zeis* neve; az orosz is *esiz*-nek, a cseh *esizek*-nek mondja; Vas megyében divatos *ezájzli* neve a német triviális *ziesel* névből van átmagyarosítva. (Érdekes, hogy a vásárhelyi fiú a gummipuskáját is ezájzlinak hívja és „leezájzlizza“ a madarat!)

Tengelicz (*Carduelis* BRISS.) a nyújtott *stich-lit*, *stig-liez* hangját utánozó német nevéből (*stieglitz*) van magyarosítva; más nyelvekben is hangutánzó neve van, így a cseh *stehlik*, a lengyel *szeygiel*, a svéd *steglits*, a dán *stillids*, az eszt *tiglits*, a finn *tikli* néven ismeri; a palócz triviális neve *töklincz* csak szándékos ferdtése a *stiglincz* szó első tagjának, mert rendszeren kivájt tökből szokták összefogdosni; Veszprém vidékén *ezibebek* a neve, a fiatal fészekiülökre jellemző hang után, melyvel emivalót kérnek s hívogatják szüleiket.

Csicsörke (*Serinus* KOCH.) esicsergő nótája után kapta nevét; a német is hangja után adta triviális *ezimit*, *girlitz* nevét.

Pírók (*Pinicola* VIEILL.), rózsás, vörhenyes színe után nevezte el a nép, mely a hirtelenszöke, vöröshajú embert is pírók embernek nevezi.

Süvöltő (*Pyrrhula* BRISS.) valószínűen a régi nyelvben berkenyét jelentő *süvöltény* szóból kapta nevét, melynek késő ősszel érő gyümölese a főedele ennek a szép, téli látogató madarunknak; *vörösbegy* alföldi nevét piros torkáról kapta; Tata vidékén *srityü* és *srétyü* a neve, a letteknél pedig *svilpis*; gyenge s unalmasan hangzó *diü-diü* vagy *ki-üp*, *hüp* szava után tekintetbe se jöhet a *süvölt* vagy *süvüt* tő; *kelempájsz* neve a német *kerbbeisser* átformálása; Zalában ugyan a mókust nevezik így, bizonyára táplálékszerzése alapján.

Keresztesörü (*Loxia* L.) vagy *keresztorrú* madár, csőrének vagy a nép száján orrának különös alakja után nevezték el idegen mintára; a német *kreuzschnabel*, az olasz *becchin croce* és *crociere*, a spanyol *pico cruzado*, a portugál *eruzabico* néven ismeri. **Sármány** (*Emberiza* L.) a *sár* elavult tőből ered, mely hasának sárgás tollazatára vonatkozik (e tő szerepel a *sárkerap* és a *sárvanag* nevekben is); kerti fáját régebben pl. RAFF is *ortolány*-nak nevezi, mely név csak a latin *hortulana* átvett alakja.

Sordély (*Miliaria* BREHM.) régi, már a XVII. sz. közepén használt név; triviális nevei, *esicsiri* és *esücsörgő*, e madár trillázó si-ri-ri és csürürü szavából származtak; *kölesmadár* nevét tápláléka után kapta, mint a németeknél a *hirsenanmer*, az angoloknál *corn bunting* nevét.

Pacsirta (*Alauda* L.) igen régi, más nyelvekben meg nem található s nem is hangutánzó név; *Alauda* néven említi már PLINIUS is. (XI. 121.)

Pipis (*Anthus* BECHST.) s kiesinyítő alakja: *pipiske* hangutánzó név ez apró, fürgé madarak *büsz-büsz*, *psz-pszüp*, *pszi-pi* szava után; ugyaninnen ered az eszteknek *sisikene*, a spanyoloknál a *bisbita*, a francziáknál a *pipit*, az olaszoknál a *pispola* stb. elnevezés.

Billegető (*Motacilla* L.) farktollainak a folytonos billegetése után kapta nevét; innen ered a germán nyelvekben is sok triviális

neve: *bebeschwanz*, *wedelshwanz* stb.; a székely a billegetést lipinkázásnak mondja, s s innen e csinos, kedves magatartású (ezért nevezik sok helyt *leánykamadár*nak is) madarat *lipinkamadár*nak mondja; Kazinczy csinálta a *billegény* nevét.

Hajnalmadár (*Tichodroma* L.) új név szárnyainak szép hajnalpiros színe után; *falkászó* csinált neve épp úgy életmódjára vonatkozik, mint *sziklamászó* neve és a német *mauerläufer*, a szláv *stenolaz* (stena = fal, lazit = mászik) s tudományos neve mintájára.

Fakúsz (*Certhia* L.) rossz, csinált név a német *baumläufer*-ből; kár, hogy CHERNEL I. az irodalomban megtartotta; az alföldön használt *fatetű* s a Dunántúl használt *famászó* az életmód után kapott elnevezések s analogjaik a spanyol *arañero*, a német *baumgrille* s a luxemburgi parasztember *bámléferchen*-je.

Csuszka (*Sitta* L.) életmódja után kapta nevét, mint a németeknél a *kleiber*, *kleber*, *baumrutscher* nevet; *tűjtűmadár* és *lujángató* nevét éles *kűj-kűj—tűj-tűj* sivitő fütyte után, *poncz* és *kéregszűcs* nevét pedig a fakéreg kivésése, megszurkálása (pone régi magyar szó és vésőt jelent) után kapta; *kék küllő* neve a német *blauspecht*-ből van fordítva.

Cinige (*Parus* L.) vagy *cinke*. Győrvidéken *cince*, tonetico *cinige*, *cenege* *cinöge* stb. mind hangutánzó név; *függő cinke* a fészke építési módja után kapta nevét; analogja a német *beutelmeise*; *fige-* vagy *fügemadár* neve is vagy a *függő*-ből (mint az angol *penduline tit*) vagy a fészkeknek fügére emlékeztető alakjáról (mint a német *cottonvogel*) származott; rég használt, *Földi* említette *remic* neve tudományos nevéből (*Remiza* Stejn) ment át a taunt emberek szava után a nép nyelvbe; a német is nevezi *remitz*, az orosz *remez*, a hollandi *remess*, a francia *remiz* stb. néven; *molnár-cinkének* hamvas, lisztes kinézésű háta után nevezte el a magyar ember a *kék cinkét* (*Parus coeruleus* L.); analogja ennek a cseh *sikora mlynarik* és a német *mehlmeise* és *müllermeise*; a *barátcinke* vagy *papfejú cinke* (*Parus palustris* L.) fekete kámzsához hasonló fejszínződéséről kapta nevét, mint a németeknél a *nockenmeise*, *mönchmeise*

nevet; a vas megyei *feketefejű* és fehér-megyei *kutyafejú czinke* nevei is a germán nyelvekből került hozzánk; a hollandus *zwartkopmees*, a dán *svartkop* s a német *hundmeise*-nek nevezi; a *széncinke* (Parus major L.) nevét szénfekete hassávjá után kapta, mint a tótoknál az *uhelníék*, a németeknél a *kohlmeise*, a spanyoloknál a *carbonero*, a franciáknál a *mesange charbonnière* nevét.

Őzapó (*Aegithalus* BERN.) találó székely elnevezés deres-szürke fejéről, mint az olasz *codona capo bianco* neve.

Királyka (*Regulus* CUV.) tudományos nevéből van átfordítva épp úgy, mint német *königchen*, tót *králik*, cseh *kralicek*, olasz *regolo* és spanyol *rey petit* vagy *reyanti* neve; tudományos nevében ösmerték a régi rómaiak is. (Anthologia lat. Lips. 762. 43.)

Vízi rigó (*Cinclus* BECHST.) életmódja után kapta nevét; a német is *wasseramsel* és *star*, *wassertrassel*, a luxemburgi *wassermiétel*, az angol *waterpyet*, a lengyel *plusze wodny*, a horvát *kos wodenjak* (kos = fekete rigó) néven nevezi.

Ökörsem (*Troglodytes* VIEILL), kicsi, minden hazai madárnál parányibb, gömbölyded testalakja után kapta nevét, mint a tótoknál a *volácie oko* (oko = szem, vol = ökör) vagy a moldvai oláhoknál az *ociul bului* nevet; ezekkel közös eredetű a magyar név, mert a nyugati népek inkább életmódja után nevezik, pl. a német *zwanschliefer*, *nesselkönig*, a sziléziai pedig *meusekönig*, a hollandi *winterkonig* néven s ezekből eredt a kevésbé elterjedt *sörénybujkáló*, *csalánosutogató*¹ neve.

Szürkebegy (*Aecentor* BECHST.) jellegzetesen színezett torka után nevezték el, mint az olasz *toloch griso*-nak s a német *halsbandstar*-nak.

Poszáta (*Sylvia* Scop.) neve a Dunántúl használt s nyomorékot, fejletlent jelentő poszáta szóból ered, mert a fülemüléhez hasonlít ugyan, de hangja sokkal alábbvaló; régen *nyomorék*-nak is hívták a mezei poszátát; a *barátka poszáta* vagy *papfülemüle* a német *mönchlein* és *pfaff* nevekből, a Kolozsvár vidéki *fekete folt* elnevezése pedig feje tetejének a színéről a német *schwarzplatte*

¹ Ez más faj: *Pratincola rubicola*. H. O.

analogiájára keletkezett; *sörényhúzó* nevük életmódjukra vonatkozik, a német népnyelv is *heckenschlupfer*, *heckenschmötzer*-nek nevezi; vasmegyei *csádészó* nevét a csádé, csáté (bokros, bozótos hely) után. nógrádmegyei *esoránka* nevét pedig kedvelt tanyájáról a csalán (= esihán, esován stb.) kapta.

Nádi rigó (*Acrocephalus* NAUM.) lakása és rigóforma teste után nevezték el épp úgy, mint a németek *rohrdrossel*-nek.

Sitke (*Calamodus* KAUP.) talán a csipkebokor után kapta e nevet, mert sok helyen a csipkerózsát *csitké*-nek is mondják.

Tücsökmadár (*Locustella* KAUP.) nevét a tücsökéhez hasonló pírregő, zerregő hangja után kapta; egyik fajtát Dunántúl *kurrogó madár*-nak is nevezik érdekes *psur r-r-r* hangja után.

Füzike (*Phylloscopus* BOIE) vagy *fűzfamadár* lakása után kapta a nevét, mint a németeknél a *weidensänger*, a horvátoknál a *vrbi-kova* (vrba = fűzfa) nevet; a *fitiszfüzike* nevet CHERNEL hozta be a nyugati nyelvekből, t. i. a francia is *fitis*, a hollandus *de fitis*, a német *fitis-sänger*-nek nevezi; a *csilpesalp-füzike* név tisztán hangtánzó épp olyan, mint a porosz *zilpzalp*, a cseh-német *tsilytsaly*, az angol *chiffchaff*, a holland *tjiftjaff*, a finn *tittalli* és az eszt *silksolk* név.

Rigó (*Turdus* L.) régi név. talán a rigó = hangos szóval kiált-tóból ered; fajait. színiük, tollazatuk, hangjuk s táplálékuk után nevezik.

Kövi rigó (*Monticola* BOIE) vagy *sziklarigó* lakása, tartózkodási helye után kapta nevét, ezt jelenti tudományos neve is; a bolgár is *skalon drozd*, az angol *rock-thrush*, az olasz *tordo sassatile*, a tót *skolui vrabec*, az orosz *kamennői drozd* s a német *steindrossel* néven ismeri.

Hantmadár (BECHST.) sziklás, dombos vidékeken lakó madár s innen eredt neve; Vas megyében elterjedt *földi szarka* elnevezését némileg a szarkáéhoz hasonló

színezetéről. *földi kalapács* nevét pedig jellegzetes csőresapkodása után kapta.

Csaláncsücs (*Pratincola* KOCH.) kedvelt tanyája, az árkok esalános-ai után nevezték így el, mint a bajor *nesselfink*-nek; más nyelvekben többnyire tudományos neve (pratin = mező és incolere = lakni) kapta nevét (pl. a svájcezi német *wiesenschmützer*, a luxemburgi *wisegimchen* stb.).

Rozsdafarkú (*Ruticilla* BRISS.) tollainak élénk rozsdavörös színe után kapta nevét, mint a németeknél a *rotschwänchen*, az olaszoknál a *codiroso*, a spanyolban a *cuarojo*, a dalmátoknál a *cervenrepa*, az angoloknál a *redstart* s a francziáknál a *rouge queue* nevet; ugyaninnen származik más triviális neve is, pl. *füstfark*, *vörös-farkú*, *vörös farszínkő* stb.

Vörösbegy (*Erithacus* CUV.) torka és melle vöröses narancsszínű tollazata után kapta találó nevét; hasonló eredetű a német *rotkehlchen*, *rotbart*, a tót *cervienka*, a dan *rödthals*, a francia *cul rousset* és *rouge gorge*, a holland *roodborstje*, az olasz *barbarouss*, a svéd *rödthake* és a spanyol *barbaroja*.

Kékbecg (*Cyanecula* BREHM) jellegző, fehér, csillagos, élénk kék begyének színezete után kapta nevét, mint a német népnyelvben a *blaukehlein*, *blaukröpfel*, az olaszban a *silvia a gola cerulea*, a spanyolban a *garganti azul* s a szláv nyelvekben a *modraček* (modro = kék) nevet.

Fülemile (*Luscinia* BREHM), a tudományos faj neve (*philomela*, görög mythologiai alak, Pandion atheni király leánya, kit az istenek csalógánynyá változtattak. Ovid. Metamorph. 6. 424. s k. l.) után magyarosított elnevezés; *csalogány* nevét Kazinczy csinálta, Vajda Péter pedig *csattogány*-nak nevezte el; a nyelvújítás faragta zenér, bájdalú zenér és dalabáj stb. nyelvszörnyűségek szerencsére már mind véglegesen feledésbe merültek.

Biztos adatok madaraink táplálkozásáról.

— Kilencedik közlemény. —

Irta: CSIKI ERNŐ.

Vizsgálataim eredményéről folytatásképen ez alkalommal a dolmányos varjú gyomortartalmáról óhajtok beszámolni.¹

Positive Daten über die Nahrung unserer Vögel.

— Neunte Mitteilung.

Von E. CSIKI.

Als Fortsetzung über die Ergebnisse meiner Untersuchungen will ich diesmal über den Mageninhalt der Nebelkrähe berichten.¹

58. *Corvus cornix* L.

A dolmányos varjú gazdasági szerepéről a legújabb időig nagyon eltérők voltak a vélemények. Voltak, a kik károsnak és voltak a kik hasznosnak mondták. Az igazság mindenestre az, hogy a dolmányos varjúra mindkét tulajdonságot rá lehet olvasni, de ha munkálkodását a szabad természetben figyelemmel kísérjük, arra az eredményre fogunk jutni, hogy madarunk „inkább hasznos“, a hogy HERMAN OTTÓ is megjelölte könyvének legújabb kiadásában.²

Mielőtt szerepével részletesebben foglalkoznék, lássuk mit találtam gyomortartalmában.³ hogy azután ennek kapcsán méltatassam érdemileg munkálkodását.

A megvizsgált anyag a következő:

1. [268.] *Zsögöd*, 1913. I. 6. — Tengeri-és búzaszemek és kalásztörmelék (Mais- und Weizenkörner und Ährenfragmente).

¹ Az előbbi nyolcz közlemény az „Aquila“ következő kötetekben jelent meg: 1. XI, 1904, p. 270—317; 2. XII, 1905, p. 312—330; 3. XIII, 1906, p. 148—161; 4. XIV, 1907, p. 188—202; 5. XV, 1908, p. 183—206; 6. XVI, 1909, p. 139—144; 7. XVII, 1910, p. 205—218; 8. XX, 1913, p. 375—396. — Azonkívül; „Újabb adatok a töviszűrő gébies (*Lanius colurio* L.) táplálkozásáról“ (Aquila. XVIII, 1911, p. 179—187) és „A fogoly (*Perdix perdix* L.) rovar-tápláléka“ (Aquila. XIX, 1912, p. 202—208).

² A madarak hasznáról és káráról. 4. kiadás. — Budapest, 1914, 147. l.

³ A folyószám után zárójelben [] levő szám a feltári szám, utána következik a gyűjtés helye és ideje és a gyomortartalomban talált állatok felsorolása; a nevek után () levő számok a példányok számát jelentik.

Über die wirtschaftliche Bedeutung der Nebelkrähe waren bis zur jüngsten Zeit verschiedene Ansichten vertreten. Von vielen wurde sie für schädlich, von anderen wieder für nützlich angesprochen. Die Wahrheit ist jedenfalls diejenige, dass auf die Nebelkrähe beide Eigenschaften passen, aber wenn wir ihr Wirken in der freien Natur beobachten, werden wir auf jenen Schluss kommen, dass unser Vogel „vielmehr nützlich“ ist, so wie ihn auch OTTÓ HERMAN in der neuesten Auflage seines Werkes bezeichnete.²

Bevor ich ihre Rolle eingehender besprechen möchte, sehen wir zuerst was sich in ihrem Mageninhalt befand.³ um daranknüpfend, ihr Wirken die Hauptsache betreffend würdigen zu können.

Das untersuchte Material ist folgendes:

2. [35.] *Nagycezenk*, 1904. I. 8. — Pöczok (Wühlmaus), *Stenus* sp. (6), *Pianorbis* sp. juv. (1), *Succinea* sp. juv. (19).

¹ Die früheren acht Mitteilungen sind in den folgenden Bänden der „Aquila“ erschienen: 1. XI, 1904, p. 270—317; 2. XII, 1905, p. 312—330; 3. XIII, 1906, p. 148—161; 4. XIV, 1907, p. 188—202; 5. XV, 1908, p. 183—206; 6. XVI, 1909, p. 139—144; 7. XVII, 1910, p. 205—218; 8. XX, 1913, p. 375—396. — Ausserdem: „Neuere Daten über die Nahrung des Dorndrehers (*Lanius collurio* L.)“ (Aquila. XVIII, 1911, p. 179—187) und „Die Insektennahrung des Rebhuhns (*Perdix perdix* L.)“ (Aquila. XIX, 1912, p. 202—208).

² Über den Nutzen und Schaden der Vögel. 4. Auflage. Budapest, 1914, p. 147.

³ Die in der Klammer [] stehende Zahl hinter der laufenden Nummer ist die Inventarnummer, dann folgt der Sammelort, die Sammelzeit und Aufzählung der im Mageninhalt gefundenen Tiere; eine Zahl in der Klammer () nach den Tiernamen bezeigt die Zahl der Exemplare.

3. [179.] *Szigetcsép*, 1907. I. 9. — Kisebb madár (kleinerer Vogel), tengeriszemek (Maiskörner) és nagyobb esont részei (und Teile eines grösseren Knochens).

4. [36.] *Nagycezenk*, 1904. I. 10. — Felismerhetetlen növényi részek és kisebb-nagyobb köveeskék (nicht erkennbare vegetabilische Reste und kleinere-grössere Steinchen).

5. [61.] *Nagycezenk*, 1904. I. 10. — Árpaszemek (Gerstekörner), kavicsszemek (Kieselchen), *Harpalus* sp. (1), *Lasius* sp. (3), pók (Spinne) (1).

6. [204.] *Sárospatak*, 1908. I. 14. — Rozsszemek, kalásztörmelék, kavicsszemek és földrészek (Roggenkörner, Ährenfragmente, Kieselchen und Erdteilchen).

7. [57.] *Érsékújvár*, 1909. I. 15. — Tengeriszemek (Maiskörner). *Neritina fluviatilis* L. (1)

8. [265.] *Szigetcsép*, 1912. I. 20. — Apró növénytörmelék hússal összeragadva (kleine vegetabilische Reste mit Fleisch zusammengetrocknet).

9. [266.] *Szigetcsép*, 1912. I. 20. — Kevés növényi törmelék (wenig vegetabilische Fragmente).

10. [219.] *Óverbász*, 1908. I. 22. — Árpas- és kavicsszemek (Gerstekörner und Kieselchen).

11. [229.] *Óverbász*, 1909. I. 25. — Disznókörm részei és kevés tengeritörmelék (Teile einer Schweinezehe und wenig Maisfragmente).

12. [81.] *Iharosberény*, 1905. I. 27. — Sok tengeri- és kevés árpaszem (viele Mais- und wenig Gerstekörner).

13. [37.] *Szászrégen*, 1904. II. 2. — Árpas- és zabszemek, szalmatörmelék, téglas- és mészhabares darabkák (Gerste- und Haferkörner, Strohfragmente, Ziegel- und Malterstückchen).

14. [181.] *Greovác*, 1907. II. 2. — Felismerhetetlen növényi törmelék és kavicsszemek (nicht erkennbare vegetabilische Reste und Kieselchen).

15. [238.] *Arad*, 1910. II. 9. — Tengeritörmelék és gyommagvak (Maisfragmente und Doldensamen).

16. [239.] *Arad*, 1910. II. 9. — Tengeriszemek, törmelékük és kavicsszemek (Maiskörner, Fragmente und Kieselchen).

17. [62.] *Görgényszentimre*, 1904. II. 10. — Sok tengeriszem (viele Maiskörner).

18. [252.] *Szent Mihály*, 1911. II. 10. — Poczok esontöcskái, gyommagvak és sok apró esiga (*Helix*, *Buliminus*, *Limnaea*) háza. (Knochen einer Wühlmaus, Doldensamen und viele kleine Schneckengehäuse von *Helix*, *Buliminus* und *Limnaea*).

19. [82.] *Iharosberény*, II. 12. — Tengeriszemek, tégladarabkák kavicsszemecskék és nagyobb esont részei (Maiskörner, Ziegelteilchen, Kieselchen und Teile eines grösseren Knochens).

20. [193.] *Krakova*, 1907. II. 16. — Tengeri- és kavicsszemek és nagyobb esont részei (Maiskörner, Kieselchen und Teile eines grösseren Knochens).

21. [156.] *Keszegfalu*, 1906. II. 18. — *Silpha obscura* L. (2), *Opatrum sabulosum* L. (2) és növényi törmelék (und vegetabilische Fragmente).

22. [166.] *Rakitova*, 1906. II. 18. — Árpaszemek, zabtörmelék, *Buliminus* sp. (1) (Gerstekörner, Haferfragmente und *Buliminus* sp.)

23. [199.] *Szigetcsép*, 1907. II. 18. — Búzaszemek és növényi törmelék (Weizenkörner und vegetabilische Fragmente).

24. [231.] *Sárospatak*, 1909. II. 18. — Tengeriszemek, növényi törmelék és kavicsszemek (Maiskörner, vegetabilische Fragmente und Kieselchen).

25. [83.] *Komárom*, 1905. II. 19. — Zabszemek, nagyobb esont részei és tyúktojás héjdarabkái (Haferkörner, Teile eines grösseren Knochens und Schalenfragmente eines Hühneries).

26. [200.] *Szigetcsép*, 1907. II. 19. — Rozsszemek és egy nagyobb esont része (Roggenkörner und ein Stückchen eines grösseren Knochens).

27. [38.] *Óverbász*, 1904. III. 1. — Madártollak (Vogelfedern), *Helix* sp. (3), *Buliminus* sp. (1).

28. [157.] *Zuberecz*, 1906. III. 2. — Tengeriszemek (Maiskörner).

29. [206.] *Konop*, 1908. III. 14. — Tengeriszemek (Maiskörner), poczok esontöcskái (Knochen einer Wühlmaus), *Cleonus cinereus* SCHRNK. (1), *Gryllus campestris* L. (1).

30. [84.] *Iharosberény*, 1905. III. 20. Poczok (Wühlmaus). *Aphodius prodromus* BRUNN. (1), sok zab- és kevés tengeri- és árpas-

szem (viele Hafer- und wenig Mais- und Gerstekörner).

31. [39.] *Szigetcsép*, 1904. III. 23. — Árpa-, búza- és tengeriszemek törmeléke (Fragmente von Gerste-, Weizen- und Maiskörnern). *Harpalus aeneus* F. (1), *Cleonus nigrosuturatus* GÖEZE (1).

32. [26.] *Kőszeg*, 1908. III. 25. — Árpaszemek, szalmatörmelék. kőszéndarabkák (Gerstekörner, Strohfragmente und Steinkohlenstückchen).

33. [13.] *Molnaszeesöd*, 1902. III. 26. — Búza- és árpátörmelék (Weizen- und Gerstefragmente), poczok esontja (Knochen einer Wühlmaus), *Aphodius fimetarius* L. (1), *Rhizotrogus aequinoctialis* HBST. (1).

34. [205.] *Sárospatak*, 1908. III. 28. — Tengeri- és árpaszemek, növényi törmelék (Mais- und Gerstekörner und vegetabilische Fragmente).

35. [3.] *Liptóújvár*, 1901. IV. 1. — Növényi részek, zab- és árpaszemek (vegetabilische Reste. Hafer- und Gerstekörner), *Elaphrus riparius* L. (5), *Harpalus aeneus* F. (2), *Ophonus pubescens* PANZ. (3), *Pterostichus nigrita* F. (4), *Pt. strenuus* PANZ. (1), *Agonum sexpunctatum* L. (1), *Phyllobius* sp. (1), *Camponotus ligniperdus* L. (1).

36. [4.] *Liptóújvár*, 1901. IV. 4. — Növényi részek, árpa- és tengeriszemek, kavicszemek (vegetabilische Fragmente, Gerste- und Maiskörner, Kieselchen), *Elaphrus riparius* L. (1), *Amara eurynota* PANZ. (4), *Silpha* (*Thanatophilus*) *rugosa* L. (1), *Cantharis*-lárva (1), *Polydrosus mollis* STROEM (2).

37. [182.] *Lasztómér*, 1907. IV. 4. — Poczok (Wühlmaus), *Gryllus campestris* L. (1).

38. [203.] *Szigetcsép*, 1907. IV. 4. Árpaszemek (Gerstekörner), halpikkelyek (Fischschuppen), *Hydrous piceus* L. (1).

39. [40.] *Nagyeczenk*, 1904. IV. 7. — Zab-törmelék (Haferfragmente), kövecskék (Steinchen), békaesontok (Froschknöchelchen), *Harpalus aeneus* F. (1), *H. picipes* Pz. (1), *Agriotes*-lárva (8).

40. [63.] *Nagyeczenk*, 1904. IV. 7. Zab- és rozsszemek és törmelékük (Hafer- und Roggenkörner und deren Fragmente), *Harpalus* sp. (2), lepkebáb (Schmetterlingspuppe) (4), *Julus* sp. (1).

41. [5.] *Fertő*: Bozi határ, 1901. IV. 9. — *Carabus cancellatus* HLLG. (1), *Harpalus*

aeneus F. (1), *Limonium aeruginosus* OL. (1), *Psidium maxillosum* F. (1), *Gryllus campestris* L. (2), *Aelia acuminata* L. (10).

42. [41.] *Szigetcsép*, 1904. IV. 10. — Halcsontok (Fischknochen), *Otiorrhynchus irritans* HERBST (3), Coleoptera-lárva (3), durvaszemű homok (grob körniger Sand).

43 [42.] *Szigetcsép*, 1904. IV. 10. — Árpaszemek (Gerstekörner), finom növényi rost (feine Pflanzenfasern), halpikkelyek (Fischschuppen), *Dorcadion aethiops* Scop. (1), *Otiorrhynchus irritans* HERBST (2), *Helix pomatia* L. (ház része — Gehäusestückchen).

44. [43.] *Szigetcsép*, 1904. IV. 10. — Árpaszemek és törmelékük (Gerstekörner und ihre Fragmente), halcsontrészei (Fischknochenfragmente), *Melolontha vulgaris* L. (2 larva), *Rhizotrogus* sp. (2 larva), *Phyllobius* sp. (5), *Buliminus obscurus* MÜLL. (2).

45. [64.] *Nagyeczenk*, 1904. IV. 10. — *Mus rattus* L. (1), *Aphodius fimetarius* L. (1), *A. prodromus* BRHM. (2), *A. sticticus* Pz. (16), *Onthophagus ovatus* L. (1), *Eristalis tenax* L. (1 larva), Arachnidae sp. (1).

46. [14.] *Komárom*, 1902. IV. 11. — Sok árpaszem és növényi törmelék (viele Gerstekörner und vegetabilische Fragmente), poczokcsontok (Wühlmausknochen), *Bledius* sp. (1).

47. [165.] *Lőcse*, 1906. IV. 11. — Árpaszemek (Gerstekörner), *Cleonus pedestris* PODA (3).

48. [183.] *Sárospatak*, 1907. IV. 12. — Tengeri- és búzaszemek (Mais- und Weizenkörner), poczok (Wühlmaus), *Carabus cancellatus* HLLG. (1), *Silpha* (*Xylodrepa*) *quadripunctata* SCHREB. (1).

49. [184.] *Sárospatak*, 1907. IV. 14. — Árpaszemek és növénytörmelék (Gerstekörner und vegetabilische Fragmente), *Harpalus aeneus* F. (1), *Cleonus eimerens* SCHRNK. (8).

50. [44.] *Szigetcsép*, 1904. IV. 15. — *Byrrhus pilula* L. (12) és lárvája (40).

51. [45.] *Nagyeczenk*, 1904. IV. 16. — Árpaszemek (Gerstekörner), *Harpalus distinguendus* DEFT. (1), *Rhaphigaster nebulosa* PODA. (1), *Julus* sp. (1).

52. [66.] *Nagyeczenk*, 1904. IV. 16. — *Spermophilus citillus* L. (1), *Platus calceatus* DEFT. (1), *Rhizotrogus aequinoctialis* HBST. (17).

53. [197.] *Szigetcsép*, 1907. IV. 16. — Növényi törmelék (vegetabilische Fragmente),

halpikkelyek és csontok (Fischschuppen und Knochen).

54. [46.] *Nagycezenk*, 1904. IV. 17. — Békaesontok (Froschknochen). *Necrophorus vespillo* L. (4).

55. [47.] *Nagycezenk*, 1904. IV. 18. — Mezei nyúl (Feldhase).

56. [85.] *Iharosberény*, 1905. IV. 19. — Poczok (Wühlmaus).

57. [86.] *Iharosberény*, 1905. IV. 20. — Poczok (Wühlmaus).

58. [185.] *Sárospatak*, 1907. IV. 20. — Növényi törmelék (vegetabilische Fragmente), *Geotrupes vernalis* L. (1), *Otiorrhynchus* sp. (1), *Cleonus piger* Scop. (2).

59. [87.] *Szigetcsép*, 1905. IV. 21. — Sok tengeri törmelék (viel Maisfragmente), *Hister fimetarius* Hbst. (2), *Doreadion Scopoli* Hbst. (10), *Melanotus castanipes* Payk. (1).

60. [187.] *Bábaszék*, 1907. IV. 21. — *Harpalus aeneus* F. (1), *Staphylinus edentulus* Block (1), *Geotrupes silvaticus* Pz. (1), *Athous niger* L. (1), *Cleonus cinereus* Schrnk. (1), *Julus* sp. (1).

61. [65.] *Kolozsvár*, 1909. IV. 22. — Poczok (Wühlmaus) és tyúktojás héjának részecskéi (und Fragmente einer Hühnereischale).

62. [48.] *Nagycezenk*, 1904. IV. 23. — Árpa- és kavicszemek (Gerstenkörner und Kieseleyen), *Carabus cancellatus* Illig. (1), *Cleonus cinereus* Schrnk. (1).

63. [49.] *Szigetcsép*, 1904. IV. 23. — *Hister 4 maculatus* L. (4), *Cleonus pedestris* Poda (2).

64. [67.] *Nagycezenk*, 1904. IV. 23. [3 drb.] — *Carabus cancellatus* Illig. (1), *Harpalus aeneus* F. (1), *Cleonus cinereus* Schrnk. (2), *Cl. piger* Scop. (1).

65. [88.] *Iharosberény*, 1905. IV. 25. — Tengeriszemek (Maiskörner). poczok (Wühlmaus).

66. [186.] *Sárospatak*, 1907. IV. 26. — Sok árpaszem (viele Gerstenkörner).

67. [194.] *Sárospatak*, 1907. IV. 26. — Növényi törmelék (vegetabilische Fragmente), *Melolontha vulgaris* F. (2 larva). *Coleoptera* sp. (6 larva).

68. [240.] *Kőszeg*, 1910. IV. 26. — Árpaszemek (Gerstenkörner), *Carabus Ullrichi* Germ. (1), *Staphylinus erythropterus* L. (3), *Callidium sanguineum* L. (1), *Otiorrhynchus mastix* Oliv. (1), *Liophiloeus tessellatus* Müll. (7), *Cleonus cinereus* Schrnk. (1), *Cl. fasciatus*

Müll. (1), *Alophus triguttatus* F. (1), *Lepyrus capucinus* Schall. (1), *Gryllotalpa vulgaris* L. (1).

69. [241.] *Kőszeg*, 1910. IV. 26. — Poczok (Wühlmaus), halpikkelyek (Fischschuppen), *Cleonus pedestris* Poda. (2), *Cl. cinereus* Schrnk. (2).

70. [267.] *Vukovár*, 1912. IV. 26. — Növényi törmelék (vegetabilische Fragmente), *Harpalus aeneus* F. (1), *Otiorrhynchus ligustici* L. (1), *Cleonus cinereus* Schrnk. (3).

71. [167.] *Keszegfalu*, 1906. IV. 27. — Tengeritörmelék (Maisfragmente), *Necrophorus vespillo* L. (1), *Athous niger* L. (1), *Cleonus cinereus* Schrnk. (1).

72. [168.] *Keszegfalu*, 1906. IV. 27. — *Ophonus pubescens* Müll. (1), *Harpalus distinguendus* Dft. (1), *Otiorrhynchus irritans* Hbst. (1), *Sphenophorus abbreviatus* F. (1) és apró felismerhetetlen rovartörmelék (und kleine nicht erkennbare Insektenreste).

73. [169.] *Keszegfalu*, 1906. IV. 27. — Tengeritörmelék (Maisfragmente), *Harpalus aeneus* F. (1), *Otiorrhynchus irritans* Hbst. (1).

74. [232.] *Tátraháza*, 1909. IV. 27. — Árpaszemek (Gerstenkörner), *Carabus cancellatus* Illig. (1), *Pterostichus (Poecilus) cupreus* L. (1).

75. [242.] *Kőszeg*, 1910. IV. 27. — *Carabus Ullrichi* Germ. (1), *Staphylinus edentulus* Block (2), *Ludius aeneus* L. (5), *Eurygaster hottentota* L. (1).

76. [89.] *Keszegfalu*, 1905. IV. 28. — *Melolontha vulgaris* F. (12).

77. [170.] *Keszegfalu*, 1906. IV. 29. — Tengeritörmelék (Maisfragmente), *Rhizotrogus aequinoctialis* Hbst. (1).

78. [171.] *Keszegfalu*, 1906. IV. 29. — Kalaptűről való befoglalt üvegkristály (eingefasstes Glaskristall von einer Damenhutnadel).

79. [50.] *Szigetcsép*, 1904. IV. 30. — *Melolontha hippocastani* F. (4), *Melolontha*-larva (1), *Doreadion aethiops* Scop. (1), *Cleonus cinereus* Schrnk. (2), *Eurygaster hottentota* L. (1).

80. [230.] *Tiszaszalmon*, 1909. IV. — Békaesontok (Froschknochen), *Helix* sp. (1).

81. [15.] *Komárom*, 1902. V. 1. — Egéresont (Mausknochen), *Melolontha hippocastani* F. (8).

82. [16.] *Komárom*, 1902. V. 1. — *Melolontha hippocastani* F. (5), *Psidium maxillosum* F. (2).

83. [207.] *Tiszasalamon*, 1908 V. 1. — 2 árpaszem (2 Gerstenkörner), *Melolontha*-larva (8).

84. [68.] *Német-Elemér*, 1904. V. 2. — Tengeriszemek (Maiskörner), *Hister 4-maculatus* L. (6), *Minyops variolosus* F. (1), *Dorcadion pedestre* Poda (40), *D. Scopoli* Hbst. (5), lepkehernyó (Schmetterlingsraupe) (1)

85. [215.] *Német-Elemér*, 1904. V. 2. [köpet]. — Poczok (Wühlmaus) (2), *Athous haemorrhoidalis* F. (1).

86. [275.] *Német-Elemér*, 1904. V. 2. [köpetek]. — A 14 köpet közül 8 főleg poczokmaradványokat tartalmaz, van bennük még egy lyukas dió, kevés árpa és sok rovartörmelék (Von den 14 Gewöllen bestanden 8 hauptsächlich aus Wühlmäusen, ausserdem befand sich darin eine löcherige Nuss, wenig Gerste, und viele Insektenreste): *Cicindela campestris* L., *Amara aenea* Deg., *Zabrus blapoides* Creutz., *Dytiscus marginalis* L., *Melolontha vulgaris* F., *Cleonus cinereus* Schrnk., *Cl. piger* Scop., *Limnaea* sp. (juv.) srb.

87. [6.] *Zilah*, 1901. V. 3. — *Carabus cancellatus* Illig. (1), *Staphylinus macrocephalus* Grav. (2), *Rhizotrogus aestivus* Ol. (6), *Cleonus pedestris* Poda (1), *Dorcadion aethiops* Scop. (4), *D. pedestre* Poda (12).

88. [172.] *Keszegfalu*, 1906. V. 3. — *Pterostichus cupreus* L. (1), *Silpha obscura* L. (1), *Athous niger* L. (1), poczok (Wühlmaus) (1).

89. [173.] *Keszegfalu*, 1906. V. 3. — Tengeriszemek (Maiskörner), *Silpha obscura* L. (1), *Melolontha vulgaris* L. (1), *Dorcadion fulvum* Scop. (1).

90. [69.] *Német-Elemér*, 1904 V. 5. — Árpaszemek (Gerstekörner), *Dorcadion pedestre* Poda (50), *D. Scopoli* Hbst. (10), *Campopotus pubescens* F. (1).

91. [17.] *Komárom*, 1902. V. 6. — *Melolontha hippocastani* F. (6).

92. [18.] *Komárom*, 1902, V. 6. — Poczok (Wühlmaus) (1), *Melolontha hippocastani* F. (5).

93. [90.] *Szigetcsép*, 1905. V. 6. — Poczok (Wühlmaus) (1), *Melolontha vulgaris* F. (11)

94. [158.] *Tura*, 1906. V. 6. — *Cleonus punctiventris* Germ. (50).

95. [159.] *Tura*, 1906. V. 6. — Árpaszemek (Gerstekörner), kendermag (Haufkörner), madártióka (junger Vogel) (1), *Tropinota hirta* Poda (1), *Athous niger* L. (1), *Phytonomus variabilis* Hbst. (2), *Dorcadion pedestre* Poda (1).

96. [160.] *Tura*, 1906. V. 6. — Madártióka (junger Vogel) (1), *Staphylinus macrocephalus* Grav. (1), *Tropinota hirta* Poda (20), *Dorcadion Scopoli* Hbst. (1).

97. [161.] *Tura*, 1906. V. 6. — Árpaszemek (Gerstekörner), kendermag (Haufkörner), madártióka (junger Vogel), *Cleonus cinereus* Schrnk. (1).

98. [162.] *Tura*, 1906. V. 6. — Madártióka (junger Vogel), *Staphylinus macrocephalus* Grav. (4), *Hister quadrimaculatus* L. (1), *Byrrhus pilula* L. (1), *Onthophagus* sp. (1), *Tropinota hirta* Poda (3), *Cardiophorus rufipes* Goeze (1), *Omophlus* sp. (1).

99. [163.] *Tura*, 1906. V. 6. — Madártióka (junger Vogel), *Carabus cancellatus* Illig. (1), *Tropinota hirta* Poda (1), *Athous niger* L. (4), *Phytonomus variabilis* Hbst. (3), *Dorcadion Scopoli* Hbst. (2).

100. [164.] *Tura*, 1906. V. 6. — Madártióka (junger Vogel), *Dorcadion Scopoli* Hbst. (8).

101. [202.] *Szigetcsép* 1907. V. 6. — Halpikkelyek (Fischschuppen), *Melolontha vulgaris* F. (1), *Cleonus pedestris* Poda (1).

102. [243.] *Szamossziget*, 1910. V. 7. — Madárláb (Vogelfuss), *Lacerta agilis* L. (1), *Ophonus griseus* Panz. (1), *Staphylinus erythropterus* L. (3), *Rhizotrogus aestivus* Ol. (2), *Melolontha vulgaris* L. (8 larva), *Otiorynchus ligustici* L. (1), *Phyllobius oblongus* L. (10), *Polydrosus* sp. (1), *Cleonus cinereus* Schrnk. (5), *Dorcadion Scopoli* Hbst. (1).

103. [51.] *Szigetcsép*, 1904. V. 8. — *Harpalus aeneus* F. (2), *Zabrus tenebrioides* Goeze (1), *Cleonus cinereus* Schrnk. (2), *Agrotis segetum* L. (36 hernyó. — 36 Raupen).

104. [52.] *Szigetcsép*, 1904. V. 8. — Tengeriszem (1 Maiskorn), poczok (Wühlmaus), *Amara aenea* Deg. (3), *Cleonus pedestris* Poda (4), *Agrotis segetum* L. (60 hernyó. — 60 Raupen), *Julus* sp. (1).

105. [53.] *Szigetcsép*, 1904. V. 8. — 1 tengeriszem (1 Maiskorn), *Agonum Müller* Hbst. (1), *Corymbites insitivus* Germ. (1), *Cleonus pedestris* Poda (2), *Cl. cinereus* Schrnk. (2), *Coleoptera* larva (3), *Agrotis segetum* L. (66 hernyó. — 66 Raupen), *Julus* sp. (1).

106. [54.] *Német-Elemér*, 1904. V. 9. — Poczok (Wühlmaus), *Tanymecus palliatus* F. (6), *Helix* sp. (juv.) (1).

107. [244.] *Köszeg*, 1910. V. 10. — *Cleonus piger* Scop. (1), *Phytonomus punctatus* F. (1), *Gryllus campestris* L. (2), kevés hosszabb szőr, disznószőr? (wenig längeres Haar. Schweinsborsten?).

108. [245.] *Köszeg*, 1910. V. 10. — Zabszemek (Haferkörner), növényi törmelék (vegetabilische Fragmente), tojáshéjdarabkák (Eischalenfragmente), *Rhizotrogus aestivus* Ol. (1), *Otiorynchus ligustici* L. (1).

109. [253.] *Peszér*, 1911. V. 11. — Sok apró felismerhetetlen rovartörmelék és közte (Viele kleine nicht erkennbare Insektenreste und darunter): *Hister quadrimaculatus* L. (1), *Rhizotrogus aestivus* Ol. (1), *Lepyrus capucinus* Schall. (1), *Hylobius fatuus* Rossi (1).

110. [19.] *Görgényszentimre*, 1902. V. 2. — *Melolontha vulgaris* F. (8), *Hypera* sp. (1).

111. [70.] *Német-Elemér*, 1904. V. 13. — Árpa- és tengeriszemek (Gerste- und Maiskörner), *Dorcadion aethiops* Scop. (1), hernyó (Raupe) (1).

112. [55.] *Nagycezenk*, 1904. V. 14. — Mezei nyúl (Feldhase).

113. [91.] *Keszegfalva*, 1905. V. 14. — *Melolontha vulgaris* F. (18).

114. [93.] *Iharosberény*, 1905. V. 14. — Apró csontdarabkák (kleine Knochenfragmente), *Rhizotrogus aestivus* Ol. (3), *Cetonia aurata* L. (1), *Vespa* sp. (2).

115. [56.] *Német-Elemér*, 1904. V. 16. — *Agriotes pilosus* Pz. (1).

116. [20.] *Ószöny*, 1902. V. 17. — *Melolontha hippocastani* F. (18).

117. [58.] *Német-Elemér*, 1904. V. 17. — Poczok (Wühlmaus), *Melolontha vulgaris* F. (2 larva), *Copris lunaris* L. (1), *Cleonus piger* Scop. (2).

118. [218.] *Megyeres*, 1908. V. 18. — Csibe (Hühnchen), *Melolontha vulgaris* F. (1).

119. [246.] *Mindszent* (Csongrád m.), 1910. V. 18. — Tengeriszemek (Maiskörner), *Harpalus aeneus* F. (1), *Rhizotrogus aestivus* Ol. (1), *Pedinus femoralis* L. (1), *Phytonomus punctatus* F. (2), *Cleonus cinereus* Schrnk. (3).

120. [71.] *Nagybecskerek*, 1904. V. 22. — *Limonius aeruginosus* Ol. (1), *Cleonus cinereus* Schrnk. (1), *Minyops variolosus* F. (12), *Dorcadion Scopoli* Hbst. (1).

121. [92.] *Arad-Csála*, 1909. V. 22. — Növényi törmelék (vegetabilische Fragmente).

Copris lunaris L. (1), *Rhizotrogus aestivus* Ol. (10), *Cetonia aurata* L. (1), *Cleonus cinereus* Schrnk. (2).

122. [110.] *Iharosberény*, 1905. V. 23. — Poczok (Wühlmaus) (3), halpikkelyek (Fischschuppen), *Carabus hortensis* L. (1), *Aphodius rufus* Moll. (1), *Elater pomonae* Steph. (1), *Ludius aeneus* L. (1), *Chiloneus asperatus* Bonnd. (1), *Formica* sp. (6).

123. [59.] *Német-Elemér*, 1904. V. 24. — Tengeriszemek (Maiskörner), *Serica holosericea* Scop. (1), *Agriotes sputator* L. (2), *Cleonus cinereus* Schrnk. (5), *Helix pomatia* L. háztöredékei (Gehäuse-Fragmente).

124. [72.] *Német-Elemér*, 1904. V. 24. — Sok búza- és kevés tengeriszem (viele Weizen- und wenig Maiskörner), *Silpha obscura* L. (2).

125. [73.] *Német-Elemér*, 1904. V. 24. — *Dorcadion pedestre* Poda (8), *Vivipara* sp. (juv. — 1).

126. [103.] *Iharosberény*, 1905. V. 24. — Madárfióka (junger Vogel), *Hydrous piceus* L. (1).

127. [104.] *Iharosberény*, 1905. V. 24. — Madárfióka (junger Vogel), *Cytilus sericeus* Forst. (1), *Melolontha vulgaris* F. (2 larva).

128. [111.] *Iharosberény*, 1905. V. 24. — Poczok (Wühlmaus) (3), *Grylotalpa vulgaris* L. (1).

129. [112.] *Iharosberény*, 1905. V. 24. — Poczok (Wühlmaus) (1), *Grylotalpa vulgaris* L. (1), tengeriszemek (Maiskörner).

130. [189.] *Sárospatak*, 1907. V. 26. — Tengeri- és kavicszemek (Maiskörner und Kieselchen), *Cleonus cinereus* Schrnk. (1), *Cl. Scop.* (1), *Gryllus campestris* L. (3).

131. [216.] *Oppovai rét* (Torontál vm.), 1908. V. 26. — Tengeriszemek (Maiskörner), *Copris lunaris* L. (1), *Rhizotrogus aestivus* Ol. (2), *Athous niger* L. (1), *Gryllus campestris* L. (1).

132. [7.] *Komárom*, 1901. V. 28. — Poczok (Wühlmaus), *Onthophagus taurus* Schreb. (2), *Lepyrus palustris* Scop. (3) és tengeriszemek törmeléke (Maiskörner-Fragmente).

133. [105.] *Rudolfsgnad*, 1905. V. 28. — Madárfióka (junger Vogel), *Sphenophorus abbreviatus* F. (3), *Formica rufa* L. és *Lasius* sp. (sok — viele).

134. [217.] *Pancsova*, 1908. V. 28. — Cseresznyemag (Hirschkern), *Carabus granu-*

latus L. (1), Rhizotrogus aestivus OL. (1). Coleoptera larva (1).

135. [60.] *Izsák*, 1904. V. 29. — Csibe (Hühnchen).

136. [74.] *Izsák*, 1904. V. 29. Csibe (Hühnchen), Scarites arenarius BOY. (2), Pterostichus nigrita F. (1), Melanotus uiger F. (1).

137. [1.] *Cs.-Somorja*, 1897. V. 30. — Tengeriszemek (Maiskörner), Rana sp. (csont. — Knochen), Tropinota hirta PODA. (2), Ludius latus F. (1), Dorcadion fulvum SCOP. (9), D. pedestre PODA. (2).

138. [233.] *Keszegfalva*, 1909. V. 31. — Minyops variolosus F. (25).

139. [94.] *Iharosberény*, 1905. V. — Poczok (Wühlmaus). tojáshéjdarabkák (Eischalenfragmente). Melolontha vulgaris F. (sok lárva-mandibula. — Viele Larven-Mandibeln).

140. [95.] *Iharosberény*, 1905. V. — Poczok (Wühlmaus). tojáshéjdarabkák (Eischalenfragmente). Melolontha vulgaris F. (14 larva).

141. [96.] *Iharosberény*, 1905. V. — Poczok (Wühlmaus), Ophonus pubescens MÜLL. (1), Onthophagus sp. (1), Melolontha vulgaris F. (6 larva).

142. [97.] *Iharosberény*, 1905. V. — Poczok (Wühlmaus), Melolontha vulgaris F. (1 larva).

143. [98.] *Iharosberény*, 1905. V. — Poczok (Wühlmaus), Melolontha vulgaris F. (5 larva).

144. [99.] *Iharosberény*, 1905. V. — Béka-sontok (Froschknochen), Melolontha vulgaris F. (4 larva), felismerhetetlen hernyó (nicht erkennbare Raupe) (1).

145. [100.] *Iharosberény*, 1905. V. — Béka-sont (Froschknochen), Melolontha vulgaris F. (6 larva).

146. [101.] *Iharosberény*, 1905. V. — Poczok (Wühlmaus), Melolontha vulgaris F. (6 larva), Cetonia aurata L. (1).

147. [102.] *Iharosberény*, 1905. V. — Poczok (Wühlmaus), Melolontha vulgaris F. (4).

148. [106.] *Iharosberény*, 1905. V. — Melolontha vulgaris F. (25 larva), Cleonus punctiventris GERM. (1).

149. [107.] *Iharosberény*, 1905. V. — Tengeriszemek (Maiskörner), Ophonus pubescens MÜLL. (1), Copris lunaris L. (1), Melolontha vulgaris F. (51 larva), Tropinota hirta PODA. (1).

150. [108.] *Iharosberény*, 1905. V. — Poczok (Wühlmaus), Ophonus pubescens MÜLL. (1),

Melolontha vulgaris F. (20 larva), Gryllus campestris L. (1).

151. [109.] *Iharosberény*, 1905. V. — Agonum sexpunctatum L. (1), Melolontha vulgaris F. (31 larva), Tropinota hirta PODA. (1).

152. [113.] *Rudolfsnad*, 1905. VI. 1. — Tropinota hirta PODA. (7), Gryllus campestris L. (4).

153. [188.] *Arad*, 1907. VI. 2. — Tengeriszem (Maiskörner), Cleonus cinereus SCHRNK. (1), Gryllus campestris L. (5).

154. [234.] *Keszegfalva*, 1909. VI. 7. — Pentodon idiota HBST. (2), Rhizotrogus solstitialis L. (1) és sok kisebb-nagyobb Planorbis (und viele kleinere-grössere Planorbis-Gebäude).

155. [198.] *Szigetesép*, 1907. VI. 9. — Tengeri törmelék (Maisfragmente), gyommagvak (Doldensamen), Rhizotrogus solstitialis L. (1), Cetonia aurata L. (1), Helix obvia HARTM. (1).

156. [201.] *Szigetesép*, 1907. VI. 9. — Növényi törmelék (vegetabilische Fragmente), Carabus sp. (1 larva), Silpha laevigata F. (1), S. carinata HBST. (1), S. obscura L. (1), Libellula depressa L. (1).

157. [254.] *Szigetesép*, 1911. VI. 10. — Tengeriszemek (Maiskörner), Cleonus piger SCOP. (2), Phytonomus punctatus F. (1), Psalidium maxillosum F. (1).

158. [114.] *Rudolfsnad*, 1905. VI. 11. — Gyommagvak (Doldensamen), 2 cseresznyemag (2 Kirschkerne), Cleonus cinereus SCHRNK. (1).

159. [255.] *Szigetesép*, 1911. VI. 11. — Halesontok (Fischknochen), Tropinota hirta PODA. (1), Otiorrhynchus ligustici L. (1), Cleonus cinereus SCHRNK. (1), Dorcadion aethiops SCOP. (1), hangyatojások (Ameisenpuppen) (15).

160. [116.] *Iharosberény*, 1905. VI. 16. — 9 darab cseresznyemag (9 Stück Kirschkerne) és nagyon sok (und sehr viele) Camponotus pubescens F.

161. [195.] *Bábaszék*, 1907. VI. 16. — Növényi törmelék (vegetabilische Fragmente), Staphylinus edentulus BLOCK. (1), Byrrhus pilula L. (1).

162. [115.] *Rudolfsnad*, 1905. VI. 19. — Zabkalászok törmeléke (Fragmente von Haferähren), Pterostichus cupreus L. (3), Dorcadion decipiens GERM. (2).

163. [117.] *Keszegfalva*, 1905. VI. 19. — Melolontha hippocastani F. (4), Libellula sp. (larvae).

164. [196.] *Bábaszék*, 1907. VI. 20. — Növényi törmelék (vegetabilische Fragmente). — *Staphylinus edentulus* BLOCK. (1), *Gryllus campestris* L. (1).

165. [256.] *Szigetesép*, 1911. VI. 20. — Halpikkelyek és csontok (Fischschuppen und Knochen), *Dytiscus marginalis* L. (1), *Dorcadion aethiops* Scop. (1).

166. [257.] *Szigetesép*, 1911. VI. 20. — Tengeriszemek és törmelékük (Maiskörner und deren Fragmente), *Pedinus femoralis* L. (1), *Cleonus cinereus* SCHRNK. (2).

167. [8.] *Szigetesép*, 1901. VI. 25. — *Melolontha hippocastani* F. (1). Hymenoptera sp. (2).

168. [190.] *Keszegfalu*, 1907. VI. 25. — Tengeriszemek (Maiskörner), *Hydrous piceus* L. (1).

169. [21.] *Komárom*, 1902. VI. 27. — Tengeritörmelék (Maisfragmente), *Hister quadrimaculatus* L. (1), *Cleonus cinereus* SCHRNK. (6), *Dorcadion fulvum* Scop. (2).

170. [22.] *Ószöny* (Herkály-erdő), 1902. VI. 27. — Zabttörmelék (Haferfragmente), *Cicindela campestris* L. (1), *Carabus hungaricus* F. (2), *Harpalus rubripes* Duft. (33), *Silpha obscura* L. (5) S. (*Ablattaria*) *laevigata* F. (1), *Hister fimetarius* Hbst. (1), *Melanotus* sp. (1), *Blaps lethifera* Marsh. (1), *Psaliidium maxillosum* F. (1), *Cleonus cinereus* SCHRNK. (2), *Buliminus tridens* Müll. (1).

171. [23.] *Ószöny* (Herkályerdő), 1902. VI. 27. — *Cicindela germanica* L. (1), *Harpalus serripes* Quens (15), *Elaphrus* sp. (1), *Silpha obscura* L. (1), S. (*Ablattaria*) *laevigata* F. (1), *Melolontha hippocastani* F. (1), *Gryllus campestris* L. (1). békaesontok (Froschknochen)

172. [118.] *Rudolfsnad*, 1905. VII. 2. — Buza- és árpaszemek (Weizen- und Gerstekörner), *Decticus verrucivorus* L. (2).

173. [174.] *Keszegfalu*, 1906. VII. 2. — Gyommagvak (Doldensamen), *Cleonus cinereus* SCHRNK. (1), *Lepyrus palustris* Scop. (1), *Decticus verrucivorus* L. (1).

174. [175.] *Keszegfalu*, 1906. VII. 2. — Növényi és zabttörmelék (vegetabilische und Haferfragmente), *Hydrophilus caraboides* L. (1).

175. [258.] *Kőszeg*, 1911. VII. 2. — 17 cseresznyemag (17 Kirschkerne), *Ophonus pubescens* Müll. (1), *Silpha obscura* L. (1).

176. [235.] *Mikes* (Torda-Aranyos vm.), 1909. VII. 4. — *Carabus cancellatus* Llag. (3), *Cleonus cinereus* SCHRNK. (2), *Gryllotalpa vulgaris* L. (9).

177. [119.] *Rudolfsnad*, 1905. VII. 5. — Búzaszemek (Weizenkörner) (150), *Dermestes ustulatus* Brahm (1), *Gryllus campestris* L. (1).

178. [274.] *Kőszeg*, 1908. VII. 7. — [Köpet]: Cseresznye- és gyommagvak és más növényi törmelék (Kirschkerne, Doldensamen und andere vegetabilische Reste). *Cicindela germanica* L. (1), *Cleonus cinereus* SCHRNK. (1)

179. [191.] *Keszegfalu*, 1907. VII. 8. — *Cicindela germanica* L. (1), *Phyllobius urticae* Deg. (2), eperfa gyümölcse (Maulbeeren).

180. [247.] *Pest vm.*, 1910. VII. 12. — Tengeri- és árpaszemek (Mais- und Gerstekörner), *Phyllobius* sp. (2), *Cleonus cinereus* SCHRNK. (1), *Aceridiidae* sp. (2).

181. [269.] *Gyergyószentmiklós*, 1913. VII. 13. — Gyommagvak (Doldensamen), *Lacerta agilis* L. (1), *Staphylinus erythropterus* L. (1)

182. [120.] *Iharosberény*, 1905. VII. 16. — Búzaszemek (Weizenkörner), cseresznyemag (Kirschkerne), *Ocypus edentulus* Boeck (1).

183. [259.] *Szigetesép*, 1911. VII. 16. — Tengeriszemek (Maiskörner), csibe (Hühnchen), *Silpha obscura* L. (1).

184. [260.] *Szigetesép*, 1911. VII. 16. — Árpaszemek (Gerstekörner), eperfagyümölcs (Maulbeeren) (13), *Polyphylla fullo* L. (1).

185. [9.] *Ószöny* (Herkályerdő), 1901. VII. 18. — Növényi részek és gyommagvak (vegetabilische Fragmente und Doldensamen), *Cicindela germanica* L. (1), *Pterostichus* (*Poecilus*) *punctulatus* Schall (1), *Pt. cupreus* L. (2), *Erirhinus* sp. (1), *Stenobothrus* sp. (20).

186. [10.] *Ószöny*. (Herkályerdő), 1901. VII. 20. — Növényi részek, gyommagvak, cseresznye (vegetabilische Reste, Doldensamen, Kirschen), *Chlorophanus viridis* L. (4), *Diptera* sp. (1), *Aceridiidae* sp. (4), *Pentatomidae* sp. (1)

187. [121.] *Rudolfsnad*, 1905. VII. 20. — Búzaszemek (Weizenkörner), *Dolycoris baccarum* L. (16).

188. [261.] *Csikésatószeg*, 1911. VII. 20. — Poczok (Wühlmaus) (2), *Carabus* sp. (1), *Staphylinus erythropterus* L. (3), *Rhizotrogus solstitialis* L. (2), *Melolontha vulgaris* F. (1 larva), *Phyllobius* sp. (1), *Cleonus cinereus* SCHRNK. (1).
189. [270.] *Csikszentkirály*, 1913. VII. 20. — Árpaszemek (Gerstekörner), *Carabus cancellatus* LILLG (1).
190. [262.] *Csikésatószeg*, 1911. VII. 23. — *Carabus clathratus* L. (1), *Phyllopertha horticola* L. (2).
191. [248.] *Kőszeg*, 1910. VII. 28. — Búzaszemek (Weizenkörner), poczok (Wühlmaus), *Melolontha vulgaris* F. (1 larva).
192. [122.] *Szigetesép*, 1905. VII. 29. — Cseresznye (4) és eperfagyümöles (4 Kirschen und Maulbeeren), *Gryllus campestris* L. (1).
193. [123.] *Iharosberény*, 1905. VII. 29. — Tengeri és árpaszemek (Mais- und Gerstekörner).
194. [249.] *Kőszeg*, 1910. VII. 29. — Búza- és kavicszemek (Weizenkörner und Kieselchen), *Harpalus aeneus* F. (1), *Melolontha vulgaris* F. (4 larva), *Helix pomatia* L. (1).
195. [11.] *Komárom*, 1901. VIII. 11. — Búzaszemek (Weizenkörner), hernyó (Raup-).
196. [192.] *Arad-Csála*, 1907. VIII. 21. — Növényi részek és búzaszemek (vegetabilische Reste und Weizenkörner)
197. [271.] *Csiktapoleza*, 1913. VII. 22. — Árpaszemek és kalásztörmelék (Gerstekörner und Ährenfragmente), *Carabus clathratus* L. (1).
198. [224.] *Bozi (Fertő)*, 1905. VIII. 23. — *Gryllus campestris* L. (1), *Aranearum* sp. (1), *Planorbis* sp. juv. (1).
199. [220.] *Lasztómér*, 1908. VIII. 26. — Búzaszemek (Weizenkörner), *Carabus violaceus* L. (2), *Ophonus pubescens* MÜLL. (1), *Harpalus aeneus* F. (1), *Pterostichus niger* SCHALL. (1), *Melolontha vulgaris* F. (1 larva).
200. [12.] *Szigetesép* 1901. VIII. 27. — Szederfagyümöles (Brombeeren), kavicszemek (Kieselchen), békaesontok (Froschknochen) *Otiorrhynchus laevigatus* F. (1), *Camponotus pubescens* F. (1) *Aceridiidae* sp. (1).
201. [221.] *Lasztómér*, 1908. VIII. 27. — Tökmag (Kürbiskerne), *Pterostichus niger* L. (2).
202. [75.] *Kanak*, 1904. IX. 10. — Kavicszemek (Kieselchen), poczok (Wühlmaus), *Cleonus* sp. (5).
203. [236.] *Leibicz*, 1909. IX. 12. — Árpaszemek és törmelékük (Gerstekörner und deren Fragmente).
204. [222.] *Lasztómér*, 1908. IX. 25. — Sok tengeriszem és kendermag (viele Maiskörner und Hanfsamen) *Gryllus campestris* L. (2).
205. [125.] *Keszegfalva*, 1905. IX. 29. — *Cleonus cinereus* SCHRNK. (1), *Gryllus campestris* L. (5), *Helix pomatia* L. (1).
206. [126.] *Iharosberény*, 1905. IX. 29. — Sok tengeriszem (viele Maiskörner) és 1 poczok (und 1 Wühlmaus).
207. [127.] *Iharosberény*, 1905. X. 4. — Tojáshéjdarabkák (Eischalenteilchen), *Carabus scabriusculus* OL. (1), *Amara aenea* DEO. (1).
208. [250.] *Szigetesép*, 1910. X. 6. — Tengeri- és búzaszemek (Mais und Weizenkörner).
209. [272.] *Csikzsögöd*, 1913. X. 7. — Poczok (Wühlmaus), *Carabus granulatus* L. var. *rufofemoratus* LETZN. (1), *Zabrus tenebrioides* GOEZE (1 larva).
210. [76.] *Ólécz (Torontál m.)*, 1904. X. 9. — Növényi törmelék, búza- és kavicszemek (vegetabilische Fragmente, Weizenkörner und Kieselchen), poczok (Wühlmaus) (2), *Gryllus campestris* L. (30).
211. [77.] *Ólécz (Torontál m.)*, 1904. X. 9. — Növényi törmelék, búza-, tengeri- és kavicszemek (vegetabilische Fragmente, Weizen- und Maiskörner, Kieselchen), poczok (Wühlmaus), *Phytonomus murinus* F. (2), *Buliminus tridens* MÜLL. (4).
212. [223.] *Törökbecse*, 1908. X. 15. — Sok búza- és kevés tengeriszem (viele Weizen- und wenig Maiskörner).
213. [273.] *Csikzsögöd*, 1913. X. 15. — Árpa- és búzaszemek (Gerste- und Weizenkörner), poczok (Wühlmaus), *Stenobothrus* sp. (1).
214. [128.] *Keszegfalva*, 1905. X. 19. — Tengeriszemek (Maiskörner), poczok (Wühlmaus), *Cleonus cinereus* SCHRNK. (1), *Gryllus campestris* L. (6).

215. [129.] *Keszegfalu*, 1905. X. 19. — Tengeriszem (Maiskörner), *Pterostichus niger* SCHALL. (1), *Aphodius prodromus* BR. (6), *Gryllus campestris* L. (1).
216. [130.] *Keszegfalu*, 1905. X. 19. — Árpaszemek (Gerstekörner), poczok (Wühlmaus), *Lasius alienus* FÖRST. (14).
217. [131.] *Keszegfalu*, 1905. X. 19. — Növényi törmelék és közte néhány árpaszem (vegetabilische Fragmente, darunter einige Gerstekörner), *Cleonus cinereus* SCHRNK. (1), *Gryllus campestris* L. (10).
218. [132.] *Keszegfalu*, 1905. X. 19. — Sok búzaszem (viele Weizenkörner), *Gryllus campestris* L. (6).
219. [133.] *Keszegfalu*, 1905. X. 19. — Tengeriszemek (Maiskörner), *Gryllus campestris* L. (25).
220. [134.] *Keszegfalu*, 1905. X. 19. — Búza- és tengeriszemek (Weizen- und Maiskörner), *Pterostichus (Poecilus) cupreus* L. (1), *Gryllus campestris* L. (30).
221. [135.] *Keszegfalu*, 1905. X. 19. — Sok búzaszem (viele Weizenkörner), *Gryllus campestris* L. (1).
222. [136.] *Keszegfalu*, 1905. X. 19. — Sok tengeriszem (viele Maiskörner), *Pterostichus niger* SCHALL. (1), *Gryllus campestris* L. (20).
223. [137.] *Keszegfalu*, 1905. X. 19. — Búza- (sok) és kaviesszemek (viele Weizenkörner und Kieselchen), *Planorbis umbilicatus* MÜLL. (6).
224. [138.] *Keszegfalu*, 1905. X. 19. — Sok búzaszem (viele Weizenkörner), *Gryllus campestris* L. (4).
225. [139.] *Keszegfalu*, 1905. X. 19. — Sok búzaszem (viele Weizenkörner), *Gryllus campestris* L. (3), *Helix* sp. (1), *Limnaea* sp. juv. (2).
226. [140.] *Keszegfalu*, 1905. X. 19. — Tengeri- és búzaszemek (Mais- und Weizenkörner), 2 poczok (2 Wühlmäuse), *Cleonus cinereus* SCHRNK. (1), *Gryllus campestris* L. (1), *Limnaea* sp. (3).
227. [224.] *Törökbecse*, 1908. X. 20. — Gyommagvak és poczok (Doldensamen und Wühlmaus).
228. [27.] *Német-Elemér*, 1903. X. 22. — Tengeriszemek (Maiskörner), poczok (Wühlmaus), *Carabida* sp. (1).
229. [28.] *Német-Elemér*, 1903. X. 22. — Búzaszemek (Weizenkörner), poczok (Wühlmaus).
230. [29.] *Német-Elemér*, 1903. X. 22. — Búzaszemek (Weizenkörner), poczok (Wühlmaus), *Ophonus (Platus) calceatus* DUF. (1), *Harpalus aeneus* F. (1), *H. distinguendus* DUF. (1).
231. [30.] *Német-Elemér*, 1903. X. 22. — Tengeriszemek (Maiskörner), 3 mezei poczok [3 Wühlmäuse], *Helix pomatia* L.
232. [225.] *Törökbecse*, 1908. X. 22. — Tengeriszemek (Maiskörner), poczok (Wühlmaus), 4 hernyó (4 Raupen).
233. [226.] *Szigetcsép*, 1908. X. 25. — Sok tökmag, tengeriszemek és törmeléke (viele Kürbiskerne, Maiskörner und deren Fragmente), *Vespa gallica* L. (1).
234. [31.] *Német-Elemér*, 1903. X. 26. — Mezei poczok (Wühlmaus), árpaszemek (Gerstekörner).
235. [141.] *Iharosberény*, 1905. X. 29. — Tengeriszemek és faszéndarabkák (Maiskörner und Holzkohlenstückchen).
236. [208.] *Sárospatak*, 1907. X. 29. — Búza- és tengeriszemek (Weizen- und Maiskörner), *Gryllus campestris* L. (2).
237. [142.] *Keszegfalu*, 1905. X. 30. — Tengeriszemek (Maiskörner).
238. [143.] *Keszegfalu*, 1905. X. 30. — Búzaszemek és felismerhetetlen fekete anyag (Weizenkörner und nicht erkennbare schwarze Masse).
239. [144.] *Keszegfalu*, 1905. X. 30. — Tengeri- és búzaszemek (Mais- und Weizenkörner), poczok (Wühlmaus).
240. [145.] *Keszegfalu*, 1905. X. 30. — Sok búzaszem és kevés kavics (viele Weizenkörner und wenig Kieselchen), poczok (Wühlmaus), *Gryllus campestris* L. (1).
241. [146.] *Keszegfalu*, 1905. X. 30. — Sok növényi törmelék (viele vegetabilische Fragmente), poczok (Wühlmaus).
242. [147.] *Keszegfalu*, 1905. X. 30. — Búzaszemek (Weizenkörner), *Ophonus pubescens* MÜLL. (1), *Gryllus campestris* L. (2).
243. [148.] *Keszegfalu*, 1905. X. 30. — Tengeri- és búzaszemek (Mais- und Weizenkörner), 2 poczok (2 Wühlmäuse).

244. [149.] *Keszegfalu*, 1905. X. 30. — Sok tengeriszem (viele Maiskörner), 1 drót-fereg (1 Kornwurm).
245. [150.] *Keszegfalu*, 1905. X. 30. — Sok búzaszem és egy nagyobb csont darabkája (viele Weizenkörner und ein kleines Stückchen eines grösseren Knochens).
246. [151.] *Keszegfalu*, 1905. X. 30. — Tengeri- és kaviesszemek és 3 poczok (Maiskörner, Kieselchen und 3 Wühlmäuse).
247. [209.] *Sárospatak*, 1907. XI. 5. — Növényi törmelék, búza- és kaviesszemek (vegetabilische Fragmente, Weizenkörner und Kieselchen).
248. [32.] *Görgény-Szent-Imre*, 1903. XI. 7. — 35 búzaszem (35 Weizenkörner).
249. [152.] *Ihuroberény*, 1905. XI. 7. — Sok tengeriszem és közte néhány kaviesszemeske (viele Maiskörner und darunter einige Kieselchen).
250. [176.] *Kakova*, 1906. XI. 10. — Sok tökmag és 2 poczok (viele Kürbiskerner und 2 Wühlmäuse).
251. [264.] *Csikesekefalva*, 1911. XI. 11. — Tengeriszemek (Maiskörner).
252. [78.] *Komárom*, 1904. XI. 13. — Tengeriszemek (Maiskörner), *Helix obvia* HARM. (1).
253. [210.] *Sárospatak*, 1907. XI. 16. — Tengeriszemek (Maiskörner), *Harpalus aeneus* F. (2), *Cleonus pedestris* Poda (1).
254. [211.] *Sárospatak*, 1907. XI. 17. — Búzaszemek, tégladarabka és 1 poczok (Weizenkörner, Ziegelstückchen und 1 Wühlmaus).
255. [227.] *Budapest*, 1908. XI. 17. — Tengeriszemek és gyommagvak (Maiskörner und Doldensamen).
256. [228.] *Budapest*, 1908. XI. 17. — Poczok, növényi törmelék, kaviesszemek és sárszerű anyag (Wühlmaus, vegetabilische Fragmente, Kieselchen und Erde).
257. [33.] *Szászrégen*, 1903. XI. 19. — Kevés árpa- és kendermag és egy ernyősvirág sok magva (wenig Gerstekörner und Hanfsamen und viele Samen einer Umbelliferae), *Carabus* sp. (1 larva).
258. [263.] *Csikesekefalva*, 1911. XI. 19. — Sok búzaszem és 1 poczok (viele Weizenkörner und 1 Wühlmaus).
259. [34.] *Szászrégen*, 1903. XI. 20. — Sok búzaszem (viele Weizenkörner), *Ophiomus griseus* Pz. (3), *O. pubescens* MüLL. (2), *Melolontha vulgaris* F. (1 larva), *Aphodius prodromus* Br. (5), *A. fimetarius* L. (1), *A. melanostictus* SCHMIDT. (1), *Cantharis fusca* L. (2 larva), *Alophus triguttatus* F. (1), *Lepyrus palustris* Scop. (2), *Cleonus* sp. (1), *Julus* sp. (1).
260. [79.] *Komárom*, 1904. XI. 20. — Árpaszemek (Gerstekörner), nagyobb csont 3 részecskéje (3 Stückchen eines grösseren Knochens), *Geotrupes* sp. (1).
261. [80.] *Komárom*, 1904. XI. 20. — Sok árpaszem és egy nagyobb csont részecskéi (viele Gerstekörner und Teile eines grösseren Knochens).
262. [212.] *Sárospatak*, 1907. XI. 24. — Búzaszemek, zabtörmelék, gyommagvak és kaviesszemesek (Weizenkörner, Haferfragmente, Doldensamen und Kieselchen).
263. [251.] *Hece* (Győr m.), 1910. XI. 24. — Növényi törmelék, kő- és széndarabkák (vegetabilische Fragmente, Kiesel- und Steinkohlenstückchen).
264. [178.] *Szigetcsép*, 1906. XI. 25. — Árpaszemek és egy nagyobb csont részecskéi (Gerstekörner und Teilchen eines grösseren Knochens).
265. [237.] *Szigetcsép*, 1909. XI. 26. — Hal (Fisch), *Nepa cinerea* L. (1).
266. [24.] *P.-Peres*, 1902. XI. 28. — Búzaszemek (Weizenkörner), 2 poczok (2 Wühlmäuse), *Perdix perdix* L. (tollak — Federn).
267. [213.] *Sárospatak*, 1907. XII. 1. — Növényi törmelék, hosszabb szőrszálak és kaviesszemek (vegetabilische Fragmente, längere Haare und Kieselchen).
268. [214.] *Sárospatak*, 1907. XII. 3. — Gyommagvak (Doldensamen).
269. [153.] *Keszegfalu*, 1905. XII. 4. — Tengeriszemek (Maiskörner).
270. [25.] *P.-Peres*, 1902. XII. 8. — Búzaszemek (Weizenkörner), poczok (Wühlmaus).
271. [2.] *Liptóújvár*, 1900. XII. 14. — Növényi részek, köztük zabszemek (valószínűleg trágyából valók) és nagyobb csont darabkái (Vegetabilische Reste, darunter Haferkörner).

[wohl aus Pferdemiß] und Teilchen eines grösseren Knochens).

272. [155.] *Keszegfalv*, 1905. **XII. 17.** — Zabszemek (Haferkörner), *Helix* sp. juv. (1).

273. [180.] *Kákova*, 1906. **XII. 17.** — Sok búzaszem és egy nagyobb csont részei (viele Weizenkörner und Teile eines grösseren Knochens).

A fenti megvizsgált 275 gyomortalom közül tisztán növényi 36-ban és tisztán állati 86-ban, a többi esetekben pedig kevert volt a táplálék.

A növényi táplálék leginkább tengeriből, búzából és árpából került ki, mely anyagok sok esetben a gyomrot egészen megtöltötték. A tisztán növényi táplálék a hideg időszakra esik, a mikor rovarra vagy poczokra alig kerül a sor. A téli hónapokban a gyomorba került rovarok mind téli rejtekükből valók, a honnan a varjú kikotorássza.

A növényi és állati táplálékról és azoknak az egyes hónapokban való elosztódásáról a következő kimutatás nyújt kellő áttekintést.

274. [154.] *Keszegfalv*, 1905. **XII. 26.**

Tengeri törmelék (Maisfragmente).

275. [177.] *Keszegfalv*, 1906. **XII. 30.**

Árpszemek és egy nagyobb csont részecskéi (Gerstekörner und Teile eines grösseren Knochens), *Neritina fluviatilis* L. (1).

Unter den obigen untersuchten 275 Magen-inhalten enthielten 36 nur vegetabilische, 86 nur tierische und die übrigen alle gemischte Nahrung.

Die vegetabilische Nahrung besteht hauptsächlich aus Mais, Weizen und Gerste, welche den Magen oft ganz füllen. Die rein vegetabilische Nahrung fällt auf die kalte Jahreszeit, in welcher Insekten oder Wühlmäuse kaum an die Reihe kommen können. Die in den Wintermonaten in den Magen gelangten Insekten stammen alle aus ihrem Winterquartier, aus welchem sie durch die Krähe hervorgesucht werden.

Über die vegetabilische und tierische Nahrung und deren Verteilung auf die einzelnen Monate, gibt folgende Übersicht ein klares Bild:

A gyomortartalomban falált tárgy megnevezése Benennung des im Mageninhalt gefundenen Gegenstandes	Az esetek száma — Anzahl der Fälle												Összesen Zusammen
	hónapok szerint — nach Monaten												
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	
<i>Otiorrhynchus mastix</i> OL.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
— sp.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
— <i>irritans</i> HBST.	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	4
— <i>laevigatus</i> F.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
— <i>ligustici</i> L.	—	—	—	1	2	1	—	—	—	—	—	—	4
<i>Phyllobius</i> sp.	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	4
— <i>urticae</i> DEG.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
— <i>oblongus</i> L.	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
<i>Polydrosus mellis</i> STRM.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
— sp.	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2
<i>Chiloneus asperatus</i> BOXS.	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
<i>Tanymecus palliatus</i> F.	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
<i>Liophloeus tessellatus</i> MULL.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
<i>Chlorophanus viridis</i> L.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
<i>Psalidium maxillosum</i> L.	—	—	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	4
<i>Cleonus pedestris</i> PODA	—	—	—	3	4	—	—	—	—	—	1	—	8
— <i>nigrosuturatus</i> GOEZE	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
— <i>cinereus</i> SCHRNK.	—	—	1	9	10	6	5	—	1	3	—	—	35
— <i>fasciatus</i> MÜLL.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
— <i>piger</i> SCOP.	—	—	—	2	3	1	—	—	—	—	—	—	6
— <i>punctiventris</i> GERM.	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
— sp.	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2
<i>Minyops variolosus</i> F.	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3
<i>Alophus triguttatus</i> F.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	2
<i>Lepyros palustris</i> SCOP.	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	3
— <i>capucinus</i> SCHALL.	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2
<i>Hylobius fatuus</i> ROSSI	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
<i>Erirrhinus</i> sp.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
<i>Hypera</i> sp.	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
<i>Phytonomus punctatus</i> F.	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	3
— <i>variabilis</i> F.	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
— <i>murinus</i> F.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
<i>Sphenophorus abbreviatus</i> F.	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2
<i>Callidium sanguineum</i> L.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
<i>Dorcadion aethiops</i> SCOP.	—	—	—	2	3	2	—	—	—	—	—	—	7
— <i>fulvum</i> SCOP.	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	3
— <i>pedestre</i> PODA	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	6
— <i>decipiens</i> GERM.	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Coleopterorum species (larva)	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	4
Lepkék (Lepidoptera):													
<i>Agrotis segetum</i> L. hernyó (Raupe)	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3
Lepkehernyó (Raupe)	—	—	—	—	3	—	—	1	—	1	—	—	5
Lepkebáb (Puppe)	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1

A gyomortartalomban talált tárgy megnevezése Benennung des im Mageninhalt gefundenen Gegenstandes	Az esetek száma — Anzahl der Fälle												Összesen Zusammen
	hónapok szerint						nach Monaten						
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	
Hártyásszárnyúak (Hymenoptera):													
<i>Vespa gallica</i> L.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
— sp.	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
<i>Formica</i> sp.	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
— <i>rufa</i> L.	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
— sp. (nympha)	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
<i>Lasius alienus</i> Först.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
— sp.	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2
<i>Camponotus pubescens</i> F.	—	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	3
Hymenoptera sp.	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Legyek (Diptera):													
<i>Eristalis tenax</i> L. larva	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Diptera sp.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Szitakötők (Odonata):													
<i>Libellula depressa</i> L.	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
— sp. (larva)	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Egyenösszárnyúak (Orthoptera):													
<i>Decticus verrucivorus</i> L.	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2
<i>Stenobothrus</i> sp.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	2
Acridiidae sp.	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	3
<i>Gryllus campestris</i> L.	—	—	1	2	4	4	2	1	2	15	—	—	31
<i>Gryllotalpa vulgaris</i> L.	—	—	—	1	2	—	1	—	—	—	—	—	4
Félszárnyúak (Hemiptera):													
Pentatomidae sp.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
<i>Aelia acuminata</i> L.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
<i>Eurygaster hottentota</i> L.	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2
<i>Rhaphigaster nebulosa</i> L.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
<i>Dolycoris baccarum</i> L.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
<i>Nepa cinerea</i> L.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Felismerhetetlen rovartrömelék	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2
Pókféle (Arachnidae):													
Araneorum sp.	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	3
Százlábú (Myriapoda):													
<i>Julus</i> sp.	—	—	—	3	2	—	—	—	—	—	—	—	5
Csigák (Mollusea):													
<i>Helix obvia</i> HARTM.	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	2
— <i>pomatia</i> L.	—	—	—	1	1	—	1	—	1	1	—	—	5

A gyomortartalomban talált tárgy megnevezése Benennung des im Mageninhalt gefundenen Gegenstandes	Az esetek száma — Anzahl der Fälle												Összesen Zusammen
	hónapok szerint — nach Monaten												
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	
<i>Helix</i> sp.	—	1	1	1	1	—	—	—	—	1	—	1	6
<i>Buliminus tridens</i> MüLL.	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	3
— <i>obscurus</i> L.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
— <i>sp.</i>	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
<i>Neritina fluviatilis</i> L.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2
<i>Limnaea</i> sp.	—	1	—	—	1	—	—	—	—	2	—	—	4
<i>Succinea</i> sp.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
<i>Vivipara</i> sp.	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
<i>Planorbis</i> sp.	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	3
— <i>umblicatus</i> MüLL.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1

Ezeket kívül találunk még ásványi eredetű anyagokat a gyomortartalomban és pedig részben az emésztés elősegítése céljából, a téli hónapokban azonban úgy látszik tölteléknek is az üres gyomorba. Ilyen anyagok és az esetek száma, a melyekben kimutathatók voltak, a következők: apró kövek vagy kavicsszemek (27), kőszéndarabkák (2), faszén (1), tégladarabkák (3), mézshabarc (1), föld (1), homok (1), sárszerű anyag (1).

Hogy a fénylő, csillogó anyagot nemcsak a szarka viszi el, hanem a dolmányos varjú is, arra szép példa az a fészkeben talált, sárgarézfoglatban elhelyezett esiszolt üvegkristály, mely valószínűleg valami női kalaptűről származott.

Nézzük most, miután az évnél úgy szólván minden időszakában elejtett példányok gyomortartalmát megvizsgálhattuk, hogy mennyiben erősíti meg kártékonyágáról és hasznáról való ismereteinket.

Kártételei közül első helyen említik, hogy előszeretettel kaparít meg egy-egy pelyhes csibét vagy más kisebb madarat. Madarak maradványai 16 esetben voltak kimutathatók, ezek közül csibe, apró kacska 5—6 lehetett,

Ausser diesen finden wir im Mageninhalt noch mineralische Materialien, und zwar theils zur Erleichterung der Verdauung, theils aber wohl auch zur Ausfüllung des leeren Magens im Winter. Solche Materialien und die Anzahl der Fälle in welchen sie nachzuweisen waren, sind folgende: kleine Steinchen oder Kieselchen (27), Steinkohlenstückchen (2), Holzkohle (1), Ziegelstückchen (3), Mörtel (1), Erde (1), Sand (1) und kotartige Masse (1).

Dass glänzende, funkelnde Gegenstände nicht nur durch die Elster, sondern auch durch die Krähe fortgetragen werden, bezieht sich jener Fall, wo in ihrem Neste ein in Messing gefasstes, geschliffenes Glaskristall, welches wohl von einer Damenhutnadel stammt, gefunden wurde.

Nachdem wir nun den Mageninhalt aus sozusagen in jeder Zeit des Jahres erlegten Exemplaren untersucht haben, sehen wir nun nach, in wie weit dadurch unsere Kenntnisse über den Schaden und Nutzen der Krähe bestätigt werden können.

Unter den von der Krähe angerichteten Schäden wird in erster Linie erwähnt, dass sie mit Vorliebe auf kleine Küchlein und andere kleine Vögel Jagd macht. Überreste von Vögeln waren in 16 Fällen auszuweisen,

ezen is leginkább a dolmányos varjú fiának gyomrában voltak kimutathatók, anyjuk úgy látszik az ilyen kövér falatot nekik szánja. A többi madármaradványról nem mondhatunk sokat, mert ezek részben mint dög kerülhettek a varjú gyomrába, a mint az egy kifejlesztett fogoly tollaiból is látható, melyek egyik esetben kimutathatók voltak. A mezei nyúl fiókájának maradványait csak két esetben tudtam megtalálni. A gyümölcsösökben végzett káráról csak 8 eset tanúskodik, a mikor a cseresznye magvát találhattuk meg. Az eperfa fogyasztott gyümölcse nem szerepelhet kárként (3 eset). Más gyümölcspusztításról nincs megfigyelésünk. A mi a különféle gabonaműveket illeti, melyek táplálékul szolgálnak, arra nézve a megfigyelt esetek azt a felvilágosítást adják, hogy itt sem lehet nagy kártékony-ságról beszélni, mert az elejtett példányokban talált anyag többnyire oly időpontból származik, a mikor kártételről nem lehet szó. A legtöbb mag úgy látszik a gazdasági udvarról, a szalmakazalról, a trágyából stb. kerül, kivétel legfeljebb a tengeri, mert ebből a legtöbbet májusban és októberben találjuk, ugyanakkor mikor a legtöbb cserebogár-pajor és poczok is ott van mellette. A tengeriszemek májusban talán a vetésből kerülnek, a szántás-vetés vagy boronáláskor, lehet azonban, hogy ezek is csak a földön künmaradt szemek.

A dolmányos varjú hasznát bizonyítja az a sok rovar, mely valószínűleg a szántás alkalmával kerül a gyomrába, emellett ott a sok mezei poczok, mely szemét nem kerüli el. Ha végignézzük a táblázatos kimutatást, egész sorát találjuk a kártevőknek, melyek rendszerint nagyobb mennyiségben is kerülnek a dolmányos varjú gyomrába, mint pl. a növényevő *Ophonus*-ok, *Harpalus*-ok, *Zabrus*-ok és *Amara*-k, *Silpha*-k, cserebogarak és pajorjaik, drótférgek, a különféle ormányosok — köztük a barkók —, a vetési bagoly-pille hernyóinak százai, lótetű, tücsök stb.

Nagy, tisztító munkájáról tesznek tanúságot azok a nagy esontokról való darabok, melyek-

wovon 5–6 Kiechlein. Äntchen sein konnten, letztere sich aber im Mageninhalt von Jungen Krähen befanden, ihre Eltern scheinen also solche Leckerbissen den Kleinen zu reservieren. Von den übrigen Vogelüberresten können wir nicht viel sagen, da diese zum Teil schon als Aas in den Magen der Krähe gelangen konnten, wie das z. B. aus den in einem Falle im Magen gefundenen Federn eines ausgewachsenen Rebhuhns zu ersehen ist. Die Reste von jungen Hasen konnte ich nur in zwei Fällen vorfinden. Über den Schaden, welchen die Krähe in Obstanlagen verursacht, sprechen 8 Fälle, in welchen Kirschkerne gefunden wurden. Maulbeeren fanden sich dreimal vor, dies kann aber nicht als Schaden gelten. Über andere Obstschäden lagen keine Beweise vor. Was die verschiedenen Getreidearten anbelangt, welche ihr zur Nahrung dienen, so kann nach den gemachten Beobachtungen von einem grossen Schaden ebenfalls keine Rede sein, da das vorgefundene Material meist aus solcher Zeit stammt, wo von Schaden keine Rede sein kann. Die meisten Samen scheinen vom landwirtschaftlichen Hofe, vom Strohschober, vom Düngerhaufen etc. zu stammen, Ausnahme macht höchstens der Mais, von welchem der meiste in den Monaten Mai und Oktober gefunden wird, zu jener Zeit, wo daneben die meisten Maikäferengerlinge und Wühlmäuse zu finden sind. Im Mai können die Maiskörner wohl aus der Saat stammen, zur Zeit des Ackersäens, aber möglich ist es auch, dass es nur die auf dem Erdboden gebliebenen Körner sind.

Den Nutzen der Krähe bezeugen die vielen Insekten, welche wohl während des Ackers in ihren Magen gelangen, ebenso wie die vielen Wühlmäuse, welche ihrem Ange nicht entgehen. Wenn wir die Liste der im Mageninhalt gefundenen Tiere durchsehen, so finden wir darin eine ganze Serie von Schädlingen, die meist in grösserer Anzahl in ihren Magen wandern, wie die phytophagen *Ophonus*-, *Harpalus*-, *Zabrus*-, *Amara* und *Silpha*-Arten. Maikäfer und deren Engerlinge, Dratwürmer, verschiedene Rüsselkäfer — darunter die *Cleonus*-Arten —, hunderte von Raupen der Saateule, Maulwurfsgrillen, Feldgrillen etc.

Von ihrer grossen, reinigenden Arbeit geben jene Knochenbruchstücke Zeugnis, welchen

kel minduntalan találkozunk gyomortartalmában. Ezek sokszor diónagyságú esonttöredékek, melyek vagy a gazdasági udvarról vagy dög-ről származnak.

A dolmányos varjú gyomrában talált állati maradványok hosszú jegyzéke, valamint egyes rovaroknak nagy számban való jelenléte is csak amellet szól, hogy madarunk, ha okoz is helyenként és időnként kárt, egészében véve hasznos működésével ezt nagyon is ellensúlyozza.

wir immer im Mageninhalt begegnen. Diese Knochenbruchstücke sind oft von Nussgrösse und stammen vom Landhof oder von Aas.

Die lange Liste der im Mageninhalt gefundenen tierischen Reste, wie die grosse Individuenzahl einzelner Insekten bestätigen nur jene Ansicht, dass dieser Vogel, wenn er auch orts- und zeitweise Schaden anrichtet, im ganzen genommen aber dies durch seine nützliche Wirkung sehr paralytirt.